

Detektywi na tropach ... historii

Program nauczania historii i społeczeństwa
dla drugiego etapu edukacyjnego w klasach
taczonych

Julia Miśkiewicz

ZAMIAST WSTĘPU

Program został nagrodzony w konkursie na programy nauczania organizowanym przez Ośrodek Rozwoju Edukacji w 2012 r.- otrzymał III miejsce.

Opinie ekspertów:

Program uwzględnia aktualny stan wiedzy naukowej i metodycznej. Jest przystosowany do drugiego poziomu kształcenia pod względem stopnia trudności, właściwego doboru materiału nauczania i zaproponowanych metod. Zawiera zakres treści nauczania odpowiedni do liczby godzin przewidzianych w ramowym planie nauczania przedmiotu Historia i społeczeństwo. Program ten przeznaczony jest do realizacji w klasach łączonych. Zakłada, że klasa IV ma oddzielnie zajęcia z Historii i społeczeństwa, natomiast pozostałe klasy V i VI są połączone. W programie nazywa się tylko klasę IV, pozostałe klasy to drugi lub trzeci rok nauki. Ilość godzin tygodniowo: 1+2+2. Program ma logiczną i spójną konstrukcję.

Program ma strukturę zgodną z Rozporządzeniem MEN z dnia 8 czerwca 2002 roku. Stanowi opis sposobu realizacji celów kształcenia i zadań edukacyjnych ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Zawiera szczegółowe cele kształcenia i wychowania. Treści zgodne z treściami nauczania zawartymi w podstawie programowej. Sposoby osiągania celów kształcenia i wychowania, z uwzględnieniem możliwości indywidualizacji. Opis założonych osiągnięć ucznia, propozycję kryteriów oceny i metod sprawdzania osiągnięć ucznia.

Program w wysokim stopniu pozwala na pełną realizację ogólnych i szczegółowych celów edukacyjnych wskazanych w podstawie programowej. Program zapewnia realizację wszystkich zadań szkoły wskazanych w podstawie programowej. Obejmuje wszystkie treści nauczania w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla przedmiotu Historia i społeczeństwo w drugim etapie nauczania. Treści te są ujęte w tabelę, obok tematów są zapisane wymagania szczegółowe wynikające z podstawy programowej i wymagania ponadprogramowe. Wymagania są przedstawione w sposób logiczny i usystematyzowany. Program umożliwia uczniowi spełnienie wymagań szczegółowych określonych w podstawie programowej.

Program nauczania w wysokim stopniu umożliwia indywidualizację procesu nauczania. Uwzględnia zróżnicowane potrzeby i możliwości uczniów w zakresie doboru treści i metod nauczania. Umożliwia uczniom ze zróżnicowanymi możliwościami nabycie umiejętności określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego. Umożliwia rozwijanie zdolności i zainteresowań uczniów.

Cele, treści i metody nauczania dostosowane są do psychofizycznych możliwości uczniów i odnoszą się zarówno do uczniów mających trudności z uczeniem się, jak i do uczniów szczególnie uzdolnionych. W programie autor zwraca uwagę, iż indywidualizacja pracy to nie tylko dostosowanie wymagań, tempa pracy do możliwości uczniów, to także uwzględnienie

indywidualnych zainteresowań uczniów. Zainteresowania pozwolą uczniom wykazać się zdolnościami w różnych dziedzinach.

Program nauczania uczy stosowania zdobytej wiedzy w działaniu. Założone w programie sposoby i procedury osiągania celów motywują uczniów, uwzględniają różne typy inteligencji i różne systemy reprezentacji zmysłowej (WAK) uczniów.

Nabyte na lekcji historii umiejętności uczeń wykorzysta na lekcjach: języka polskiego czy przyrody. Umiejętności te mają praktyczne znaczenie w życiu codziennym (np. mapa, plany, przyczyny, skutki). **Zajęcia są prowadzone takimi metodami, aby zaspokoić oczekiwania i zainteresowania uczniów, a tym samym motywować ich do pracy.**

Innowacyjność programu polega na tym, iż jest on przeznaczony do klas łączonych.

Oddzielnie uczy się klasa IV, natomiast połączona jest klasa V z VI i nie funkcjonuje tutaj pojęcie klasa, tylko drugi, trzeci rok nauki. Proponowany sposób pracy jest poparty wieloma najnowszymi, ale też dawnymi koncepcjami pedagogicznymi. Tutaj klasę łączoną traktuje się jak grupę, do której kieruje się te same treści edukacyjne. Pracę indywidualizuje się według umiejętności i możliwości intelektualnych uczniów, a nie według klasy, czy wieku. Nie różnicuje się wymagań ze względu na rocznik, ale ze względu na poziom wiedzy ucznia.

Program nauczania przeznaczony jest do realizacji w klasach łączonych. Daje szansę na różnicowanie bardziej wynikające z poziomu indywidualnego rozwoju dziecka, a nie jego wieku metrykalnego.

Treści podzielone są na lata nauki w ujęciu tabelarycznym. Wyodrębnione są tematy działów, tematy lekcji, liczba godzin przeznaczonych na dany temat, odniesienia do podstawy programowej, treści nauczania, środki dydaktyczne, materiały, zasoby, pomoce, formy.

Proponowany program może być także realizowany poprzez poznawanie zjawisk i zdarzeń w miejscach naturalnych, projekt edukacyjny, integracje międzyprzedmiotową.

WSTĘP

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutow publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz. U. z 2001 r., Nr 61, poz. 624 z późn. zm.) stanowi podstawę prawną do organizacji klas łączonych w szkole podstawowej.

Jak wynika z treści załącznika II par. 5 pkt. 7 podanego powyżej rozporządzenia:

w szkołach działających w szczególnie trudnych warunkach demograficznych lub geograficznych dopuszcza się organizację nauczania w klasach łączonych, w tym połączenie zajęć prowadzonych w oddziale przedszkolnym dla dzieci 6-letnich i zajęć prowadzonych w klasie I.

Dodatkowo zgodnie z przepisem § 3 ust. 12 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 15, poz. 142), jeśli w szkole organizowane jest nauczanie w klasach łączonych, dyrektor szkoły dostosowuje odpowiednio ramowy plan nauczania, z uwzględnieniem możliwości pełnej realizacji przyjętych programów nauczania.

Przedstawiony poniżej program nauczania stanowi odpowiedź na w/w zapisy, wynika także ze swoistego „zapotrzebowania” na takie programy – coraz więcej placówek pracuje w systemie klas łączonych ze względu na problemy ekonomiczne, demograficzne

I. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

„DETEKTYWI NA TROPACH HISTORII”

czyli co to za program ?

Proponowany tu program nauczania historii i społeczeństwa zakłada realizację tych samych treści programowych z uwzględnieniem poziomu uczniów w poszczególnych grupach. Jest to rozwiązanie ułatwiające pracę nauczycielowi, uczniom zaś pozwala na przyswojenie wiedzy w zakresie im możliwym. Realizacja programu nauczania w klasie łączonej pozwala na traktowanie grupy nie jak zlepkę dwóch klas, lecz na INDYWIDUALIZACJI. Przecież uczeń z klasy programowo niższej czasami poziomem przewyższa tego z klasy starszej. Dlaczegoż nie pozwolić mu na rozszerzenie wiedzy? I odwrotnie – uczeń z klasy wyższej potrzebuje częstego powtarzania materiału, nawet w kolejnej klasie. Nie różnicujemy wymagań ze względu na rocznik ucznia, ale ze względu na jego poziom wiedzy. Tu pojawia się szansa – założenia nowej podstawy programowej pozwalają na takie traktowanie treści, a nauczanie w klasie łączonej jest doskonałą ku temu okazją

Nowe podstawy programowe z każdego rodzaju zajęć edukacyjnych dają szansę na różnicowanie bardziej wynikające z poziomu indywidualnego rozwoju dziecka, a nie jego wieku metrykalnego.

Detektywi na tropach ... historii

W nowej podstawie programowej nie ma podziału na klasy. Treści edukacyjne uczeń ma opanować po cyklu edukacyjnym, a nie w poszczególnych klasach. Oprócz tego nie ma spisu lektur obowiązkowych dla danego ucznia – nauczyciel sam podejmuje decyzję, kiedy i którą pozycję będzie z klasą omawiał. I tu dochodzimy do sedna – nie traktujemy grupy jako dwóch klas, ale tworzymy takie sytuacje, w których cała grupa stanowi jedno.

Proponowany tu sposób pracy w klasach łączonych jest podparty wieloma NAJNOWSZYMI, ale też i DAWNYMI koncepcjami pedagogicznymi. Mianowicie – NALEŻY KLASĘ ŁĄCZONĄ TRAKTOWAĆ JAK GRUPĘ, DO KTÓREJ KIERUJE SIĘ TE SAME TREŚCI EDUKACYJNE, INDYWIDUALIZUJĄC PRACĘ TAK, JAK DO TEJ PORY – WG UMIEJĘTNOŚCI I MOŻLIWOŚCI INTELEKTUALNYCH DZIECI, A NIE WG KLASY CZY WIEKU.

Propozycja ta to tworzenie grupy zróżnicowanej wiekowo- uczniowie są w różnym wieku BIOLOGICZNIE, różnica wieku między nimi wynosi 1 rok. Grupa ma charakter dynamiczny, co roku zmienia się jej skład- jedni odchodzą do grupy wiekowo starszej, inni z młodszej przychodzą.

Teorie o takim kształcie edukacji, w którym wręcz odchodzi się od systemu klasowo-lekcyjnego, nie są nowe:

1. XIX/XX w. – ruch „**Nowe Wychowanie**”- nazywa to metodą projektów zastępuje ten system organizacją pracy polegającą na podziale uczniów w szkole na grupy skupiające po 2-3 roczniki uczniów;
2. **Celestyn Freinet** – jw., trochę inne wiekowo grupy uczniów
3. **Maria Montessori**- odwołuje się do organizacji pracy w formie zespołów uczniów zróżnicowanych wiekowo
4. **Peter Petersen** – twierdził, że grupowanie uczniów ze względu na jednakowy wiek jest sztuczne, proponował „Plan Jenajski”, także dzielił uczniów różnicując wiek, zatrudniał 3(trzech!!) nauczycieli

Proponowany program – „Detektywi na tropie ... historii” zakłada, że klasa 4 w każdym roczniku ma osobne zajęcia z historii, natomiast pozostałe klasy są połączone. W programie nazywa się tylko klasę 4, pozostałe klasy to **drugi lub trzeci rok nauki**. Aby uczniowie mogli w całości poznać treści zawarte w podstawie programowej, przy jednoczesnym zachowaniu chronologii niezbędnej do poznania przeszłości, przewiduje się następujący ich podział:

1. **Pierwszy rok nauki** – klasa 4 (1godzina w tygodniu)- treści ogólne, bliskie dziecku (rodzina, dom, szkoła, miejscowość), a także elementarne wiadomości niezbędne do dalszego kształcenia historycznego (czas, obliczenia czasowe, mapa, mapa historyczna, plan).
2. **Drugi /trzeci rok nauki** –klasa 5-6 (2 godz. tygodniowo) – treści związane z historią Polski – od jej najdawniejszych, legendarnych dziejów po czasy współczesne
3. **Drugi /trzeci rok nauki** –klasa 5-6 (2 godz. tygodniowo) – treści związane z historią powszechną – od ludzi pierwotnych, poprzez cywilizacje starożytne po współczesność.

Punkt drugi i trzeci w/w podziału są zamienne – uczeń w kolejnych latach szkolnych pozostaje w różnych grupach wiekowych. Taki układ gwarantuje, że uczniowie poznają wszystkie treści przewidziane w podstawie programowej, będą mieli możliwość je rozszerzyć, a chronologia zostanie zachowana.

Program „Detektywi na tropie ... historii” zakłada odwołania do historii rodziny i miejscowości ucznia – treści dotyczące II wojny światowej i czasów współczesnych. Oprócz tego ukazuje związki przyczynowo – skutkowe zjawisk i wydarzeń historycznych. W małych szkołach, do których głównie jest adresowany, warto korelować te treści z treściami języka polskiego czy przyrody.

Przedstawiony program może być realizowany w szkole zwyczajnej, bez klas łączonych. To zależy od nauczyciela prowadzącego.

II. SZCZEGÓŁOWE CELE KSZTAŁCENIA I WYCHOWANIA

czyli po co i dlaczego?

Zastanawiając się nad celami kształcenia historycznego –poza szczegółowymi, niżej zapisanymi celami, program „Detektywi na tropie ... historii” zakłada, że uczniowie będą przyswajali wiedzę, bo:

- ✓ w małej szkole z klasami łączonymi jest to nad wyraz trudne
- ✓ nie znają historii swojej rodziny, „małej ojczyzny”, narodu;
- ✓ zanika poczucie przynależności do społeczności, utożsamiania się z narodem
- ✓ dewaluuje się pojęcie patriotyzmu
- ✓ nie potrafią myśleć w kategoriach przyczyna –skutek;
- ✓ zbyt rzadko biorą odpowiedzialność za swoje miejsce na Ziemi
- ✓ niewielu z nich ma prawdziwe pasje
- ✓ przygotowują się do dalszego etapu edukacyjnego, a ponieważ i do życia

Podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół szczegółowo określiła cele kształcenia i wychowania:

„Celem kształcenia ogólnego w szkole podstawowej jest:

- 1. Przyswojenie przez uczniów podstawowego zasobu wiadomości na temat faktów, zasad, teorii i praktyki, dotyczących przede wszystkim tematów i zjawisk bliskich doświadczeniom uczniów;*
- 2. Zdobycie przez uczniów umiejętności wykorzystywania posiadanych wiadomości podczas wykonywania zadań i rozwiązywania problemów;*
- 3. Kształtowanie u uczniów postaw warunkujących sprawne i odpowiedzialne funkcjonowanie we współczesnym świecie.”*

W ślad za Podstawą programową, do najważniejszych umiejętności zdobywanych przez ucznia w trakcie kształcenia ogólnego w szkole podstawowej należą:

1. **czytanie** – rozumiane zarówno jako prosta czynność, jak i jako umiejętność rozumienia, wykorzystywania i przetwarzania tekstów w zakresie umożliwiającym zdobywanie wiedzy, rozwój emocjonalny, intelektualny i moralny oraz uczestnictwo w życiu społeczeństwa;
2. **myślenie matematyczne** – umiejętność korzystania z podstawowych narzędzi matematyki w życiu codziennym oraz prowadzenia elementarnych rozumowań matematycznych;
3. **myślenie naukowe** – umiejętność formułowania wniosków opartych na

obserwacjach empirycznych dotyczących przyrody i społeczeństwa;

4. **umiejętność komunikowania się w języku ojczystym i w języku obcym**, zarówno w mowie, jak i w piśmie
5. **umiejętność posługiwania się nowoczesnymi technologiami informacyjno-komunikacyjnymi**, w tym także dla wyszukiwania i korzystania z informacji;
6. **umiejętność uczenia się** jako sposób zaspokajania naturalnej ciekawości świata, odkrywania swoich zainteresowań i przygotowania do dalszej edukacji;
7. **umiejętność pracy zespołowej**. ”

Obowiązująca podstawa programowa podzieliła cele kształcenia na: cele kształcenia – wymagania ogólne i cele kształcenia – wymagania szczegółowe.

Cele kształcenia – wymagania ogólne

I. Chronologia historyczna.

Uczeń stosuje podstawowe określenia czasu historycznego: okres p.n.e., n.e., tysiąclecie, wiek, rok; przyporządkowuje datom fakty historyczne; oblicza upływ czasu między wydarzeniami historycznymi i umieszcza je na osi czasu; dostrzega związki współczesności z przeszłością.

II. Analiza i interpretacja historyczna.

Uczeń odpowiada na proste pytania dotyczące tekstu źródłowego, planu, mapy, ilustracji; zdobywa informacje z różnych źródeł oraz porządkuje je i selekcjonuje; docieka przyczyn i skutków analizowanych wydarzeń historycznych i współczesnych.

III. Tworzenie narracji historycznej.

Uczeń formułuje krótką wypowiedź o postaci i wydarzeniu historycznym, posługując się poznaną terminologią; prezentuje własne stanowisko i próbuje je uzasadnić.

IV. Zainteresowanie problematyką społeczną.

Uczeń ma nawyk dociekania w kontekście społecznym – zadaje pytania: „dlaczego jest tak, jak jest?” i „czy mogłoby być inaczej?”, oraz próbuje odpowiedzieć na te pytania.

V. Współdziałanie w sprawach publicznych.

Uczeń współpracuje z innymi – planuje, dzieli się zadaniami i wywiązuje się z nich. Wymagania te muszą być uwzględniane przez każdego nauczyciela realizującego podstawę programową dla przedmiotu „historia i społeczeństwo”.

Szczegółowe cele kształcenia

- ✓ wyjaśnianie odmienności i неповtarzalności każdego człowieka
- ✓ uświadamianie znaczenia rodziny w życiu każdego człowieka
- ✓ funkcjonowanie szkoły z uwzględnieniem uczniowskich praw i obowiązków i rozumienie roli samorządu uczniowskiego w kształtowaniu wspólnoty szkolnej
- ✓ wyjaśnianie roli prawidłowych zachowań społecznych, rozumienie istoty konfliktów
- ✓ poznanie dziejów „małej ojczyzny” i znajomość jej kultury, a także wybranych postaci i wydarzeń związanych z „małą ojczyzną”, docenianie roli „małej ojczyzny” w życiu każdego człowieka
- ✓ przedstawienie struktury samorządu lokalnego i wyjaśnianie roli samorządności w funkcjonowaniu społeczności lokalnej

Detektywi na tropach ... historii

- ✓ poznanie symboli państwowych, najważniejszych świąt państwowych
znaczenia symboliki narodowej dla kształtowania postaw patriotycznych i
poznanie najważniejszych miejsc pamięci narodowej; umiejętność godnego zachowania
się podczas uroczystości państwowych
- ✓ charakteryzowanie poszczególnych regionów Polski z poszanowaniem odrębności
kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych żyjących w Polsce
- ✓ rozumienie demokratycznego charakteru państwa polskiego, poznanie organów władzy
Rzeczypospolitej Polskiej oraz dostrzeganie różnic w pełnionych przez nie funkcjach
- ✓ znajomość wybranych praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej i
wybranych praw dziecka, a także ich docenienie
- ✓ uświadomienie znaczenia pracy w życiu człowieka i rozumienie, na czym polega
społeczny podział pracy
- ✓ charakteryzowanie różnych grup społecznych
- ✓ dostrzeganie ważnych problemów współczesnej Polski
- ✓ rozpoznawanie symboli Unii Europejskiej i przedstawienie uczestnictwa Polski we
wspólnocie europejskiej
- ✓ rozumienie powiedzenia: „świat stał się mniejszy”
- ✓ rozumienie wpływu techniki na środowisko naturalne i życie człowieka i
dostrzeganie pożytków i niebezpieczeństw płynących z korzystania z mediów
elektronicznych
- ✓ analizowanie problemu nędzy we współczesnym świecie
i pomocy międzynarodowej podejmowanej przez państwa i organizacje pozarządowe
- ✓ znajomość konfliktów zbrojnych w świecie współczesnym
- ✓ dostrzeganie różnicy między historią rozumianą jako dzieje a historią rozumianą jako opis
dziejów
- ✓ zrozumienie, na czym polega praca historyka
- ✓ charakterystyka różnych rodzajów źródeł historycznych
- ✓ rozumienie znaczenia wynalazku pisma dla wspólnoty ludzkiej
- ✓ poznanie życia w Atenach peryklejskich
- ✓ charakterystyka osiągnięć Rzymu
- ✓ przedstawienie narodzin chrześcijaństwa i jego rozpowszechniania się w starożytności
- ✓ poznanie legend dotyczących początków państwa polskiego
- ✓ charakterystyka państwa pierwszych Piastów
- ✓ analizowanie osiągnięć Kazimierza Wielkiego
- ✓ opisanie średniowiecznego klasztoru i charakteryzowanie postawy św. Franciszka z
Asyżu
- ✓ opisywanie średniowiecznego zamku i przedstawienie wzoru osobowego
średniowiecznego rycerza
- ✓ opisywanie średniowiecznego miasta i porównanie go ze współczesnym
- ✓ opisywanie średniowiecznej wsi i porównanie życia chłopą z życiem rycerza i
mieszczanina
- ✓ umieszczanie w czasie i przestrzeni historycznej Krzysztofa Kolumba i przedstawienie
jego wyprawy
- ✓ poznanie życia Mikołaja Kopernika i opisanie jego odkrycia
- ✓ poznanie przyczyn i skutków unii polsko-litewskiej
- ✓ przedstawienie postaci Jadwigi
- ✓ opisywanie przebiegu i skutków bitwy pod Grunwaldem
- ✓ poznanie życia dworskiego za panowania Zygmuntów
- ✓ znajomość obowiązków szlachcica wobec państwa i opisywanie działalności gospodarczej

Detektywi na tropach ... historii

- ✓ polskiej szlachty
- ✓ poznanie przyczyn i skutków unii lubelskiej
- ✓ opisywanie sposobu wyboru króla
- ✓ przedstawienie wydarzeń potopu szwedzkiego
- ✓ charakterystyka wyprawy wiedeńskiej Jana III Sobieskiego
- ✓ ukazanie prób naprawy Rzeczypospolitej w XVIII wieku
- ✓ uświadomienie znaczenia Konstytucji 3 Maja
- ✓ przedstawienie wydarzeń powstania kościuszkowskiego
- ✓ wyjaśnienie okoliczności upadku Rzeczypospolitej
- ✓ scharakteryzowanie powstań: listopadowego i styczniowego
- ✓ omówienie sposobów walki o język polski w nauczaniu
- ✓ przedstawienie sylwetek wielkich Polaków: Jana Matejki, Stanisława Moniuszki, Henryka Sienkiewicza i Stanisława Wyspiańskiego
- ✓ dostrzeganie różnicy między emigracją polityczną a emigracją zarobkową
- ✓ wyjaśnienie, na czym polegały zasługi dla kultury polskiej: Fryderyka Chopina, Adama Mickiewicza, Marii Skłodowskiej-Curie, Heleny Modrzejewskiej
- ✓ opisywanie procesu uprzemysłowienia w XIX wieku z charakterystyką XIX-wiecznej fabryki
- ✓ przedstawienie roli różnorodnych czynników decydujących o odzyskaniu niepodległości
- ✓ poznanie zasług Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego dla odradzającej się Polski
- ✓ charakteryzowanie polityki Stalina i Hitlera wobec własnych społeczeństw i wobec państw podbitych
- ✓ przedstawienie życia ludności na okupowanych terytoriach Polski
- ✓ charakterystyka losów ludności żydowskiej na okupowanych terytoriach Polski
- ✓ przedstawienie form oporu społeczeństwa polskiego wobec okupantów
- ✓ ukazanie powstania Polski Ludowej w kontekście sytuacji międzynarodowej
- ✓ charakterystyka życia codziennego w Polsce Ludowej
- ✓ przedstawienie przyczyn powstania i działalności „Solidarności”
- ✓ analizowanie zmian, jakie zaszły w Polsce po 1989 roku

Szczegółowe cele wychowania:

- ✓ wzbudzenie zainteresowania przedmiotem i ukazanie jego atrakcyjności;
- ✓ rozbudzanie w uczniach zainteresowania przeszłością regionu, rodziny, państwa;
- ✓ odkrywanie przez uczniów bogactwa oraz złożoności otaczającego świata;
- ✓ umożliwienie uczniom zdobycia umiejętności oraz elementarnej wiedzy o otaczającym świecie w aspekcie historycznym i społecznym;
- ✓ kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także postawy poszanowania dla innych kultur i tradycji;
- ✓ kształcenie umiejętności integrowania wiadomości z różnych dziedzin wiedzy, takich jak: historia, przyroda, literatura, sztuka;
- ✓ kształcenie chronologii historycznej – w tym posługiwanie się pojęciem czasu, obliczanie upływu czasu między wydarzeniami historycznymi;
- ✓ przygotowanie do właściwego odbioru i wykorzystania mediów;
- ✓ kształcenie umiejętności posługiwania się językiem ojczystym – umiejętności opowiadania o postaciach i wydarzeniach historycznych w różnych formach wypowiedzi;
- ✓ kształcenie umiejętności pozyskiwania, selekcjonowania i porządkowania informacji z różnych źródeł;
- ✓ kształcenie umiejętności poszukiwania przyczyn i skutków wydarzeń;

Detektywi na tropach ... historii

- ✓ kształcenie umiejętności poszukiwania rozwiązań w sytuacjach problemowych;
- ✓ przygotowanie do współpracy z innymi: planowania działań, podziału obowiązków i wywiązywania się z powierzonych zadań, także poczucia odpowiedzialności za powierzone zadania;
- ✓ przygotowanie ucznia do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym.
- ✓ kształtowanie osobowości ucznia
- ✓ promowanie wartości uniwersalnych, takich jak sprawiedliwość, prawda, równość, wolność, patriotyzm, tolerancja oraz poszanowanie praw człowieka
- ✓ budowanie przekonania o potrzebie i sensie podejmowania aktywności społecznej w swojej szkole, miejscowości; zaangażowanie w te działania;
- ✓ kształtowanie postawy szacunku dla dobra wspólnego
- ✓ kształtowanie więzi ze wspólnotą lokalną
- ✓ kształtowanie postaw tolerancji, poszanowania prawa innych do odmiennego zdania, sposobu zachowania, obyczajów i przekonań, jeśli nie stanowią one zagrożenia dla innych ludzi;
- ✓ budowanie umiejętności przeciwstawiania się przejawom dyskryminacji i niewłaściwego zachowania;
- ✓ budowanie poczucia więzi z narodem
- ✓ kształtowanie umiejętności współpracy z innymi
- ✓ kształtowanie umiejętności reagowania na krzywdę innych
- ✓ kształtowanie poczucia przynależności lokalnej i państwowej

III. TREŚCI KSZTAŁCENIA czyli czego uczymy?

lp.	Treści	wymagania szczegółowe z podstawy programowej	wymagania ponadprogramowe
1.	Refleksja nad sobą i otoczeniem społecznym	1.1) wyjaśnia, w czym wyraża się odmienność i неповtarzalność każdego człowieka ✓ potrafi określić siebie, wymienia swoje cechy i potrafi porównać je z innymi; ✓ przedstawia wartości, którymi kieruje się w swoim życiu;	
		1.2) podaje przykłady różnorodnych potrzeb człowieka oraz sposoby ich zaspokajania ✓ dostrzega potrzeby innych ludzi	
		1.3) wyjaśnia znaczenie rodziny w życiu oraz wskazuje przykłady praw i obowiązków przysługujących poszczególnym członkom rodziny ✓ opowiada o historii swojej rodziny; ✓ rysuje drzewo genealogiczne swojej rodziny ; ✓ odczytuje informacje z drzewa genealogicznego swojej rodziny;	
		1.4) wyraża opinię na temat kultywowania tradycji i gromadzenia pamiątek rodzinnych ✓ rozumie wartość pamiątek rodzinnych; ✓ rozumie kultywowanie szacunku dla tradycji;	
		1.5) charakteryzuje społeczność szkolną, z uwzględnieniem swoich praw i obowiązków ✓ zna prawa dziecka; ✓ zna prawa i obowiązki ucznia; ✓	
		1.6) podaje przykłady działań samorządu uczniowskiego w swojej szkole	
		1.7) tłumaczy, odwołując się do przykładów, na czym polega postępowanie sprawiedliwe ✓ rozumie pojęcie grupy społecznej, koleżeństwa, przyjaźni; ✓ podaje cechy przyjaźni; ✓ rozumie znaczenie zaufania, poświęcenia i szczerości;	

Detektywi na tropach ... historii

		✓ zna sposoby rozwiązywania konfliktów;	
		1.8) wyjaśnia, w czym przejawia się uprzejmość i tolerancja ✓ rozumie pojęcie tolerancji; ✓ jest uprzejmy dla innych; ✓ szanuje inność;	
		1.9) podaje przykłady konfliktów między ludźmi i proponuje sposoby ich rozwiązywania	
2.	„Mała Ojczyzna”	2.1) opisuje swoją „małą Ojczyznę”, uwzględniając tradycję historyczno – kulturową i problemy społeczno – gospodarcze ✓ dostrzega związek między historią opisaną w podręcznikach a dziejami własnej rodziny lub miejsca zamieszkania; ✓ zna i rozumie pojęcie „małej Ojczyzny”	
		2.2) zbiera informacje o rozmaitych formach upamiętnienia postaci i wydarzeń z przeszłości „małej Ojczyzny” ✓ zna najważniejsze wydarzenia z dziejów swojej miejscowości; ✓ wymienia zabytki historyczne i przyrodnicze w swojej miejscowości; ✓ opowiada legendy związane z miejscowością;	✓ potrafi porozumiewać się gwarą, rozumie jej znaczenie; ✓ opowiada o związkach swojej rodziny z dziejami regionu;
		2.3) wskazuje na planie miejscowości siedzibę władz lokalnych i na przykładach omawia zakres działań oraz sposoby powoływania władz ✓ wie, jak wygląda struktura władz lokalnych; ✓ wymienia zadania należące do poszczególnych organów; ✓	✓ wie, gdzie można załatwić różne sprawy; ✓ zna adres urzędu, zna nazwiska włodarzy miejscowości, gminy;
3.	Ojczyzna	3.1) wymienia i tłumaczy znaczenie najważniejszych świąt narodowych, symboli państwowych i miejsc ważnych dla pamięci narodowej ✓ wymienia polskie święta narodowe;	✓ opowiada o wydarzeniach związanych ze świątami narodowymi;
		3.2) wskazuje na mapie i opisuje główne regiony Polski ✓ wskazuje położenie Polski;	✓ wskazuje kraje sąsiadujące z Polską

Detektywi na tropach ... historii

		✓ opowiada o stolicy; ✓ opowiada o Polsce; ✓	
		3.3) wymienia mniejszości narodowe i etniczne żyjące w Polsce i na wybranych przykładach opisuje ich kulturę i tradycje oraz wymienia miejsca największych skupisk Polaków na świecie ✓ rozumie, czym jest tolerancja; ✓ wymienia mniejszości narodowe w Polsce, w swojej miejscowości, regionie; ✓ opowiada o Polonii na świecie; ✓ opowiada o zwyczajach mniejszości;	
4.	Państwo	4.1) wyjaśnia, w czym wyraża się demokratyczny charakter państwa polskiego, używając pojęć: <i>wolne wybory, wolność słowa, wolne media, konstytucja</i>	
		4.2) wymienia organy władzy w Rzeczypospolitej Polskiej: parlament, prezydent, rząd, sądy i omawia najważniejszą funkcję każdego z tych organów w systemie politycznym	
		4.3) podaje przykłady praw i obowiązków obywateli Rzeczypospolitej Polskiej	
		4.4) omawia wybrane prawa dziecka i podaje, gdzie można się zwrócić, gdy są one łamane	
5.	Społeczeństwo	5. 1) wyjaśnia znaczenie pracy życiu człowieka i dostrzega jej społeczny podział	
		5.2) opisuje różne grupy społeczne, wskazując ich role w społeczeństwie	
		5. 3) podaje przykłady ważnych problemów współczesnej Polski, korzystając z różnych źródeł informacji (od osób dorosłych, z prasy, radia, telewizji, internetu)	
6.	Wspólnota europejska	opowiada o uczestnictwie Polski we wspólnocie europejskiej, używając pojęć: Unia Europejska, europejska tożsamość, stosunki międzynarodowe, oraz rozpoznaje symbole unijne: flagę i hymn Unii Europejskiej (<i>Oda do radości</i>)	

Detektywi na tropach ... historii

7.	Problemy ludzkości	7.1) wyjaśnia, co oznacza powiedzenie: „świat stał się mniejszy”, i wskazuje przyczyny tego zjawiska	
		7. 2) opisuje i ocenia na przykładach wpływ techniki na środowisko naturalne i życie człowieka	
		7. 3) wymienia korzyści i niebezpieczeństwa korzystania z mediów elektronicznych	
		7. 4) opowiada o przejawach nędzy na świecie oraz formułuje własną opinię o działaniach pomocowych podejmowanych przez państwa lub organizacje pozarządowe	
		7. 5) wyjaśnia na przykładach przyczyny i następstwa konfliktów zbrojnych na świecie	
8.	Historia jako dzieje	8. 1) odróżnia historię rozumianą jako dzieje od historii rozumianej jako opis dziejów ✓ zna i rozumie pojęcia: <i>źródło historyczne, chronologia, historia, wiek, stulecie, tysiąclecie, era, czasy przed naszą erą, czasy naszej ery, kalendarz</i> ✓ umieszcza na osi czasu wydarzenia ✓ rozumie, do czego służy mapa ✓ przedstawia pytania, jakie stawiają sobie historycy w procesie rekonstruowania dziejów, ✓	✓ opisuje na wybranych przykładach sposób odtwarzania przez historyków procesu dziejowego na podstawie źródeł historycznych; ✓ posługuje się pojęciami: wiek, millenium, zegar słoneczny, kalendarz, rok przestępny, era, epoka historyczna, kalendarz juliański, kalendarz gregoriański, ✓
		8. 2) wyjaśnia, na czym polega praca historyka	✓ wie, co to są nauki pomocnicze historii - <i>archeologia, wykopaliska</i> , ✓ posługuje się pojęciami: źródło historyczne, archeologia, prehistoria, wykopalisko archeologiczne, ✓ opowiada na czym polegają badania archeologiczne,
		8. 3) podaje przykłady różnych źródeł historycznych i wyjaśnia, dlaczego należy je chronić ✓ rozumie potrzebę ochrony zabytków,	✓ zna przykład zabytku ze Światowej Listy Dziedzictwa ✓ podaje przykłady różnych muzeów i ich zbiorów,

Detektywi na tropach ... historii

		✓ dzieli źródła na pisane i niepisane (materialne), ✓ wie, że muzea to instytucje gromadzące zbiory. ✓	zabytków, przykłady zabytków z Listy Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego. ✓
9.	Fundamenty Europy	9. 1) wyjaśnia znaczenie wynalazku pisma dla wspólnoty ludzkiej ✓ wyjaśnia znaczenie wynalazku pisma dla dziejów ludzkości, alfabetu; ✓ opowiada o pierwszych bibliotekach; ✓ rozumie , na czym polega znaczenie wynalezienia pisma dla rozwoju kulturowego i cywilizacyjnego ludzkości ✓ wymienia rodzaje pisma i materiał piśmienniczy w różnych cywilizacjach; ✓	✓ rozpoznaje na materiałach ludzi pierwotnych; ✓ opowiada o życiu ludzi pierwotnych; ✓ rozumie znaczenie pojęć: koczowniczy i osiadły tryb życia; ✓ wyjaśnia znaczenie wynalezienia koła dla rozwoju cywilizacji, koła jeźdźnego; zastosowanie koła w technice ✓ opowiada o pierwszych ludziach, o koczownictwie; ✓ wyjaśnia znaczenie ognia w życiu człowieka, opowiada o życiu bez ognia i o jego ujarzmieniu ✓
		9.2) opisuje życie w Atenach peryklejskich, używając pojęć: teatr, filozofia, bogowie olimpijscy (Zeus, Atena, Apollo), mity (Herakles, Odyseusz), olimpiada ✓ zna położenie geograficzne Grecji, opowiada o zajęciach ludności. ✓ zna wierzenia Greków. ✓ opowiada o igrzyskach olimpijskich, złotym wieku Aten, teatrze, architekturze, rzeźbie, filozofii; ✓ rozumie jaki wpływ mają warunki naturalne na powstanie państw starożytnych ✓ opowiada i rozumie pojęcie miasto-państwo ✓ opisuje różnice w wychowaniu spartańskim i ateńskim ✓ charakteryzuje demokrację ateńską	✓ zna pojęcie „cywilizacja” ✓ zna nazwy państw i ludów starożytnych i potrafi opisać ich osiągnięcia ✓ rozumie znaczenie prawa dla funkcjonowania społeczeństwa i opowiada o różnych prawach w państwach starożytnych ✓ oblicza czas pomiędzy wydarzeniami historycznymi ✓ określa wiek wydarzenia i jego połowę, a także przypisuje wydarzenia wiekowi i zaznacza je na

Detektywi na tropach ... historii

	✓ opowiada o Peryklesie	osi czasu ✓ wskazuje na osi czasu datę wynalezienia pisma ✓ opowiada o wędrownie Izraelitów do Ziemi Obiecanej, pamięta imiona Abrahama i Mojżesza ✓ rozumie pojęcia: Dziesięcioro Przykazań, Arka Przymierza ✓ wymienia i częściowo zna cywilizacje starożytnego Wschodu – Sumerowie, Babilończycy, Egipcjanie, Fenicjanie, Izraelici. ✓ opowiada o Egipcie – państwie nad Nilem, o faraonie jako władcy Egiptu. ✓ zna wierzenia Egipcjan. ✓ wymienia osiągnięcia starożytnych Egipcjan. ✓ opowiada o demokracji w Atenach i wojnach Greków z Persami. ✓ opowiada o igrzyskach olimpijskich, złotym wieku Aten, teatrze, architekturze, rzeźbie, filozofii; ✓ posługuje się pojęciami: Hellada, Hellenowie, polis, kolonizacja grecka, obywatel, ambrozja, mit, olimpiada, teatr grecki, Persowie ✓ posługuje się pojęciami: chronologia, era, czasy p.n.e., czasy n.e., tysiąclecie, wiek, kodeks, cywilizacja, kapłan, faraon, piramida, Ziemia Obiecana, Arka Przymierza, Biblia, pismo,
--	---	---

Detektywi na tropach ... historii

		9. 3) charakteryzuje osiągnięcia Rzymu, używając pojęć i terminów: prawo rzymskie, drogi, wodociągi ✓ zna początki miasta, sposoby rządzenia w Rzymie – monarchia, republika, cesarstwo ✓ charakteryzuje rozrywki Rzymian – igrzyska rzymskie, termy; ✓ wskazuje na osi czasu VIII w. p.n.e. ✓ opowiada legendy o założeniu Rzymu ✓ opowiada o życiu społeczeństwa rzymskiego - opisuje rodzinę i rozrywki Rzymian	alfabet ✓ opowiada o działalności Juliusza Cezara i upadku cesarstwa rzymskiego; ✓ zna inne osiągnięcia Rzymian- architekturę – akwedukty, łuki tryumfalne, drogi, literaturę, prawo rzymskie ✓ zna i posługuje się pojęciami: republika, senat, trybun ludowy, prawo rzymskie ✓ opowiada o armii rzymskiej i wskazuje na jej znaczenie w budowaniu imperium przez Rzymian ✓ wskazuje na osi czasu: 753 p.n.e., V w. p.n.e., datę narodzin Chrystusa (początek naszej ery), 476 r. n.e. i oblicza czas między różnymi wydarzeniami ✓ opowiada o upadku Imperium Rzymskiego, używając pojęć: Wandalowie, Hunowie, plemiona germańskie, rozumie przyczyny i skutki upadku Cesarstwa Rzymskiego
		9. 4) opisuje narodziny i rozwój chrześcijaństwa w czasach starożytnych ✓ zna wierzenia Rzymian; ✓ rozumie, co to znaczy: chrześcijaństwo religią panującą;	✓ opowiada o Palestynie pod panowaniem Rzymu. ✓ opowiada o Jezusie z Nazaretu i jego nauce; ✓ wie, kim byli apostołowie ✓ wymienia postać św. Piotra i opisuje działalność św. Pawła ✓ charakteryzuje prześladowania pierwszych chrześcijan ✓ wymienia nazwę państwa, w którym narodziło się chrześcijaństwo i wskazać je na mapie ✓ potrafi definiować pojęcie tolerancja ✓ rozumie, gdzie są granice tolerancji
10.	Państwo polskie za Piastów	10. 1) opowiada legendy o Piaście i Popiele oraz Lechu, Czechu i Rusie, a także rozpoznaje cechy charakterystyczne legendy ✓ opowiada legendy o początkach państwa polskiego;	✓ potrafi opowiadać o osadzie w Biskupinie i jej mieszkańcach; ✓ opowiada o rezerwacie archeologicznym;

Detektywi na tropach ... historii

			✓ rozumie pojęcie: legenda, postać historyczna, postać legendarna, kronikarz; ✓ zaznacza na osi czasu wieki, w których żyli: Gall Anonim, Wincenty Kadłubek, Jan Długosz; ✓ opowiada o kronikarzach
	10.2) wskazuje na mapie Gniezno i państwo Mieszka I; ✓ zna imię pierwszego historycznego władcy Polski; ✓ wymienia ważniejsze plemiona na ziemiach polskich – Polan, Wiślan, Pomorzan, Śleżan ✓ wie, że Gniezno było pierwszą stolicą Polski i opowiada legendę o Orlim Gnieździe	✓ charakteryzuje funkcjonowanie dworu władcy zachodnioeuropejskiego ✓ rozumie pojęcia: król, cesarz, szkoła pałacowa, pismo karolińskie ✓ opowiada o osiągnięciach Karola Wielkiego ✓ wskazuje na mapie państwo Franków ✓ rozumie przyczyny podziału monarchii karolińskiej ✓ rozpoznaje styl romański	
	10. 3) opisuje panowanie Mieszka I, umiejscawiając je w czasie i używając pojęć: plemię, gród, drużyna, książę ✓ opowiada o chrzcie Polski i zna jego datę; ✓ opowiada o państwie Mieszka I; ✓ rozumie znaczenie grodu jako ośrodka władzy księcia; ✓ wymienia zasługi Mieszka I dla budowy państwa polskiego ✓ opowiada o Mieszku I jako budowniczym państwa polskiego ✓ opowiada o drużynie książęcej ✓ rozumie pojęcia: ród, plemię, Gniezno, drużyna książęca, wojowie, biskupstwo, gród książęcy, budowniczy państwa polskiego		
	10. 4) opowiada historię zjazdu gnieźnieńskiego, uwzględniając postacie: św. Wojciecha, Bolesława Chrobrego i Ottona III ✓ opowiada o św. Wojciechu i jego wyprawie; ✓ zna legendy związane ze św. Wojciechem;	✓ opisuje na podstawie wybranych kwater Drzwi Gnieźnieńskich historię św. Wojciecha	

Detektywi na tropach ... historii

		✓ opowiada o zjeździe gnieźnieńskim i rozumie jego znaczenie; ✓ umieszcza na osi czasu wydarzenia ; ✓ rozumie znaczenie koronacji Bolesława Chrobrego i zna jego datę; ✓ wskazuje na mapie państwo Bolesława Chrobrego i kraj Prusów ✓ opisuje postacie Ottona III i Bolesława Chrobrego	✓ rozumie pojęcia: misja, biskup, Prusowie, Gniezno, Drzwi Gnieźnieńskie
		10. 5) wskazuje na mapie Kraków i państwo Kazimierza Wielkiego, umiejscawiając je w czasie ✓ opowiada o osiągnięciach Kazimierza Wielkiego; ✓	✓ opowiada o średniowiecznym mieście na przykładzie Krakowa;
		10. 6) opowiada o panowaniu Kazimierza Wielkiego, z uwzględnieniem powstania Akademii Krakowskiej i uczty u Wierzyńka ✓ zna pojęcie średniowiecza; ✓ opowiada o uczcie u Wierzyńka i jej następstwach ✓ opowiada o czasach Kazimierza Wielkiego ✓ opowiada o powstaniu Akademii Krakowskiej; ✓ rozumie znaczenie akademii; ✓ opowiada o życiu zakonów; ✓ opowiada i rozumie, że Kazimierz Wielki „zastał Polskę drewnianą, a zostawił murowaną” ✓ rozumie, że Kazimierz Wielki był cenionym w Europie władcą i dobrym dyplomatą	✓ wie, dlaczego król nosi przydomek „wielki” ✓ zna datę powstania Akademii; ✓ zna historię Nawojki ✓ wymienia nauki wykładane w Akademii Krakowskiej ✓ wymienia znane postacie studiujące w Akademii ✓ rozumie powszechność kultury średniowiecza ✓ opowiada o ideałach średniowiecza ✓ rozróżnia styl romański i gotycki. ✓ oznacza na osi czasu rok 1333 i XIV wiek
11.	Mnisi	11. 1) opisuje klasztor średniowieczny i tryb życia mnichów, używając pojęć: zakon, reguła, ubóstwo ✓ wymienia główne zakony średniowiecza (cystersi, benedyktyni, franciszkanie, dominikanie); ✓ opowiada o życiu w klasztorze;	

Detektywi na tropach ... historii

		✓ rozumie pojęcia- reguła zakonna, praca benedyktyńska, zakon, pergamin, inicjał, miniatura; ✓	
		11.2) charakteryzuje postawę św. Franciszka z Asyżu ✓ charakteryzuje postać św. Franciszka z Asyżu ✓	✓ rozumie dlaczego jest patronem ekologów
12.	Rycerze	12. 1) charakteryzuje zamek średniowieczny i jego mieszkańców ✓ opowiada o zamku rycerskim i życiu na zamku; ✓ rozumie znaczenie rycerstwa jako grupy społecznej;	
		12. 2) opisuje charakterystyczne cechy wzoru osobowego średniowiecznego rycerza ✓ rozróżnia elementy uzbrojenia rycerza; ✓ wymienia zasady kodeksu honorowego rycerza; ✓ rozumie pojęcia: giermek, senior, rycerz, turniej rycerski;	
13.	Mieszczanie	13.1) opisuje miasto średniowieczne, używając pojęć: kupiec, rzemieślnik, cech, burmistrz, samorząd miejski, rynek, mury miejskie ✓ opowiada o średniowiecznym mieście na przykładzie Krakowa; ✓ zna nazwę budynku, w którym obradowała rada miejska ✓ opowiada o powstaniu miast; ✓ rozumie, co znaczy 'prawa miejskie' ✓ charakteryzuje warunki życia w średniowiecznym mieście; ✓ opisuje zabudowę średniowiecznego miasta; ✓	✓ rozpoznaje styl romański i gotycki ✓ zna pojęcia ;witraż, relikwie, styl gotycki, romański, katedra
		13. 2) porównuje warunki życia w mieście średniowiecznym i współczesnym	
14.	Chłopi	14.1) opisuje warunki życia na wsi średniowiecznej; ✓ opowiada o życiu w średniowiecznej wsi; ✓ opisuje wygląd średniowiecznej wsi; ✓ zna pojęcia: danina, dziesięcina,	

Detektywi na tropach ... historii

		✓ opowiada o obowiązkach chłopca wobec możnego pana i Kościoła;	
		14. 2) porównuje życie chłopca z życiem rycerza i mieszczanina	
15.	Odkrycie Nowego Świata	15. 1) przyporządkowuje Krzysztofa Kolumba i jego pierwszą odkrywczą wyprawę właściwej epoce oraz przestrzeni historycznej ✓ potrafi wskazać na osi czasu wiek XVI i daty: 1450, 1473, 1492 i przyporządkowuje im wydarzenia ✓ – opisuje podróż Krzysztofa Kolumba,	✓ zna cywilizacje prekolumbijskie i potrafi wymienić ich osiągnięcia ✓ zna żeglarzy i podróżników XVI w.
		15. 2) opisuje odkrycie Krzysztofa Kolumba, używając pojęć: karawela, Nowy Świat, Indianie, broń palna	
		15. 3) wymienia następstwa wypraw odkrywczych dla Europy i dla Ameryki	
16.	Mikołaj Kopernik i jego odkrycie	16. 1) opowiada o życiu Mikołaja Kopernika, używając pojęć: uczony, astronom, odkrycie naukowe	
		16. 2) opisuje i umieszcza w czasie odkrycie Mikołaja Kopernika, wyjaśniając, co znaczy powiedzenie: „Wstrzymał Słońce, ruszył Ziemię” ✓ pamięta, gdzie się urodził Mikołaj Kopernik ✓ wymienia dziedziny nauki, którymi zajmował się astronom ✓ pamięta, że największą pasją Mikołaja Kopernika była astronomia ✓ rozumie, że dzieło Kopernika było wielkim osiągnięciem naukowym ✓ używa pojęć: uczony, astronom, odkrycie naukowe	✓ wie, że Wit Stwosz był najsłynniejszym żyjącym w średniowiecznej Polsce artystą rzemieślnikiem ✓ opowiada o budowie ołtarza mariackiego w kościele Mariackim w Krakowie ✓ opisuje elementy ołtarza mariackiego ✓ zna i rozumie pojęcia: detal, ołtarz mariacki ✓ opowiada o Janie Długoszu jako o pierwszym polskim historyku i kronikarzu średniowiecznym i nauczycielu i wychowawcy synów króla Kazimierza Jagiellończyka ✓ rozumie pojęcia: historyk, kronikarz, dziejopis ✓ zna i rozumie pojęcia: humanizm i odrodzenie ✓ potrafi opowiedzieć o dokonaniach uczonych i artystów epoki odrodzenia ✓ zna i opisuje najważniejsze wynalazki epoki odrodzenia: kompas, karawela, żagiel, ruchoma czcionka ✓ zna postacie Michała Anioła i Leonarda da Vinci

Detektywi na tropach ... historii

			✓ rozumie znaczenie wynalazku Jana Gutemberga - druku
17.	Jadwiga i Jagiełło	17. 1) wskazuje na mapie Wielkie Księstwo Litewskie	
		17. 2) wyjaśnia przyczyny unii polsko-litewskiej	
		17. 3) charakteryzuje Jadwigę i wymienia jej zasługi dla kultury polskiej ✓ opowiada o panowaniu Jadwigi i Jagiełły	
		17. 4) opowiada o przyczynach i skutkach bitwy pod Grunwaldem ✓ pamięta datę: 1410 i umiejscawia ją na osi czasu	
18.	Dwór Jagiellonów	opisuje życie dworskie na Wawelu w okresie panowania Zygmuntów, używając pojęć: dwór, paziowie, komnata, arras ✓ opisuje postacie Zygmunta I Starego i Zygmunta II Augusta	✓ rozumie znaczenie twórczości Mikołaja Reja i Jana Kochanowskiego dla rozwoju języka polskiego ✓ uzasadnia, dlaczego XVI wiek nazywany jest „złotym wiekiem” Rzeczypospolitej
19.	Polski szlachcic	19. 1) charakteryzuje obowiązki szlachcica wobec państwa, używając pojęć: sejm, sejmik, pospolite ruszenie	
		19. 2) opisuje działalność gospodarczą polskiej szlachty, używając pojęć: folwark, pańszczyzna, kmieć, spichlerz, spław rzeczny – Wisłą do Gdańska ✓ wskazuje na mapie Rzeczypospolitej XVI w. Wisłę, Gdańsk i porty zbożowe na Wiśle	
20.	Rzeczpospolita Obojga Narodów	20. 1) wyjaśnia, na czym polegała unia lubelska, i wskazuje na mapie Rzeczpospolitą Obojga Narodów ✓ zna i wskazuje na osi czasu datę unii lubelskiej i pierwszej wolnej elekcji ✓ opisuje sposób wyboru króla, używając pojęć: elekcja, pole elekcyjne, koronacja	✓ potrafi opowiedzieć o ostatnim królu z dynastii Jagiellonów – Zygmuncie II Augustie

Detektywi na tropach ... historii

		✓ rozumie, że po śmierci ostatniego Jagiellona, króla wybierała szlachta	
		20. 2) opisuje, w jaki sposób dokonywano wyboru króla, używając pojęć: elekcja, pole elekcyjne, koronacja ✓ opowiada o obowiązkach szlachcica wobec państwa, używając pojęć: sejm, sejmik, pospolite ruszenie	✓ rozumie, czym się różnił sejm walny od sejmików ziemskich ✓ potrafi omówić zadania posła i senatora ✓ charakteryzuje rolę króla, senatu i izby poselskiej w państwie polsko-litewskim ✓ rozumie znaczenie przywilejów szlacheckich dla rozwoju demokracji szlacheckiej ✓ rozumie znaczenie sejmu dla funkcjonowania państwa
21.	Rzeczpospolita w XVIIw.	21.1) sytuuje w czasie i omawia wydarzenia potopu szwedzkiego z uwzględnieniem obrony Częstochowy i roli Stefana Czarnieckiego ✓ opisuje charakter wojny ze Szwedami, używając pojęć: potop szwedzki, wojna podjazdowa ✓ oznacza na osi czasu rok 1655	✓ opisuje o Kozakach i okolicznościach wybuchu powstania na Ukrainie, ✓ wskazuje na mapie miejsca bitew i obszar powstania ✓ wymienia znanych dowódców: Jana Karola Chodkiewicza i Stefana Żółkiewskiego i wymienia ich zasługi w walkach ze Szwecją i Turcją ✓ określa, na podstawie mapy: Rzeczpospolita w XVII wieku, kierunki najazdów wojsk szwedzkich i odczytuje ważniejsze bitwy ✓ charakteryzuje postać Stefana Czarnieckiego, używając pojęć: hetman, buława
		21. 2) sytuuje w czasie i omawia wyprawę wiedeńską Jana III Sobieskiego, używając pojęć: oblężenie, odsiecz, sułtan, husaria	✓ rozumie, że bitwa pod Wiedniem zdecydowała o losach Europy ✓ rozpoznaje i opisuje husarię
22.	Upadek I Rzeczpospolitej	22. 1) podaje przykłady naprawy państwa polskiego za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, z uwzględnieniem Konstytucji 3 Maja ✓ pamięta datę uchwalenia <i>Konstytucji 3 maja</i>	

Detektywi na tropach ... historii

		✓ rozpoznaje postacie Stanisława Augusta Poniatowskiego oraz Tadeusza Kościuszki	
		22.2) omawia i sytuuje w czasie wydarzenia powstania kościuszkowskiego, używając pojęć: naczelnik powstania, przysięga Kościuszki, kosynierzy	
		22. 3) wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do upadku państwa polskiego, podaje datę III rozbioru ✓ wyjaśnia, w jakich okolicznościach doszło do upadku państwa polskiego	
23.	Formy walki o niepodległość	23. 1) umiejscawia w czasie powstanie listopadowe i powstanie styczniowe ✓ wskazuje na osi czasu wiek XVIII i XIX ✓ pamięta daty powstań narodowych: 1794, 1830, 1863	
		23. 2) wymienia cele walki powstańców oraz przykłady represji zastosowanych wobec społeczeństwa po przegranych powstaniach	
		23. 3) omawia, na wybranym przykładzie walkę o język polski w nauczaniu ✓ używa pojęć: rusyfikacja, tajne nauczanie, pozytywizm, praca u podstaw, praca organiczna ✓ opowiada o sytuacji Polaków w zaborze rosyjskim, w zaborze pruskim, wskazuje na ograniczone swobody narodowe i obywatelskie w zaborze austriackim	
		23. 4) zbiera z różnych źródeł informacje o zasługach dla rozwoju kultury polskiej: Jana Matejki, Stanisława Moniuszki, Henryka Sienkiewicza i Stanisława Wyspiańskiego	
24.	Życie na emigracji	24.1) wskazuje na mapie państwa, które przyjęły najwięcej emigrantów z ziem polskich	✓ podaje przykłady działalności Polaków na emigracji
		24.2) rozróżnia emigrację polityczną i zarobkową	
		24. 3) zbiera z różnych źródeł informacje o zasługach dla	✓ docenia osiągnięcia Marii Skłodowskiej-Curie na

Detektywi na tropach ... historii

		kultury polskiej: Fryderyka Chopina, Adama Mickiewicza, Marii Skłodowskiej-Curie, Heleny Modrzejewskiej	polu nauki
25.	Miasto przemysłowe	25.1) opowiada o rozwoju uprzemysłowienia w XIX w. używając pojęć: maszyna parowa, kolej żelazna, statek parowy, silnik elektryczny, telegraf, fabryka	
		25.2) wskazuje na mapie najbardziej uprzemysłowione miasta na ziemiach polskich	
		25.3) rozróżnia rzemieślnicze i fabryczne (maszynowe) formy produkcji	
		25.4) opisuje warunki pracy w XIX-wiecznej fabryce	✓ opowiada o mieście, używając pojęć: klasa społeczna, robotnicy, kapitaliści, fabrykanci
26.	Odrodzenie państwa polskiego	26.1) wskazuje na mapie granice II Rzeczypospolitej oraz wymienia jej sąsiadów	✓ podaje przyczyny wybuchu I wojny światowej ✓ wymienia daty: 1914–1918, 1919, 1920 ✓ opowiada o działaniach wojennych i wymienia nowe rodzaje broni oraz opowiada o tragicznych skutkach I wojny światowej
		26.2) wymienia czynniki decydujące o odzyskaniu niepodległości przez Polskę ✓ wskazuje na mapie odrodzoną II Rzeczypospolitą i jej sąsiadów ✓ opisuje obrady w Wersalu	✓ rozumie, że Polacy walczyli w armiach państw zaborczych ✓ zna pojęcia: wielka wojna, wojna światowa, traktat wersalski ✓ opisuje znaczenie daty: 11 listopada 1918 roku
		26.3) zbiera informacje o zasługach dla państwa polskiego Józefa Piłsudskiego i Romana Dmowskiego	✓ opowiada o osiągnięciach Rzeczypospolitej okresu międzywojennego
27.	Polska w okresie II wojny światowej	27.1) wskazuje na mapie państwa, które dokonały agresji na Polskę	✓ rozumie przyczyny wybuchu II wojny światowej ✓ podaje daty i potrafi wskazać na osi czasu: 1 września 1939 r., 17 września 1939 r., 1 sierpnia 1944 r. ✓ zna przebieg wojny obronnej Polski 1939 roku
		27.2) podaje charakterystyczne cechy polityki Stalina i Hitlera	

Detektywi na tropach ... historii

		wobec własnych społeczeństw i państw podbitych	
		27. 3) charakteryzuje życie ludności na okupowanych terytoriach Polski, z uwzględnieniem losów ludności podbitej ✓ opowiada o sytuacji Polaków podczas okupacji hitlerowskiej ✓ opisuje warunki panujące w obozach koncentracyjnych ✓ opowiada o losach Polaków pod okupacją sowiecką	✓ opowiada o zbrodni katyńskiej; ✓ opisuje wydarzenia, używając pojęć: państwo totalitarne, faszyzm, nazizm, komunizm, wojna obronna, okupacja, obóz koncentracyjny, Auschwitz, Katyń, getto, konspiracja, powstanie warszawskie)
		27. 4) omawia formy oporu społeczeństwa wobec okupantów	✓ opowiada o przyczynach i skutkach powstania warszawskiego ✓ charakteryzuje postawę ludności cywilnej i żołnierzy Warszawy podczas powstania ✓ opowiada o udziale dzieci w powstaniu warszawskim ✓ wymienia miejsca na wszystkich frontach II wojny światowej, gdzie Polacy walczyli
28.	Polska Rzeczpospolita Ludowa	28. 1) wskazuje na mapie granice Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i wymienia jej sąsiadów	✓ zna okoliczności i datę zakończenia II wojny światowej
		28. 2) opowiada o Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, używając pojęć: odbudowa zniszczeń wojennych, awans społeczny i likwidacja analfabetyzmu, planowanie centralne, zależność od ZSRR, dyktatura partii komunistycznej, cenzura, opozycja demokratyczna	✓ wymienia dwa główne systemy polityczne panujące w Europie po II wojnie światowej ✓ omawia warunki życia polskiego społeczeństwa po II wojnie światowej także na podstawie opowiadań członków rodziny;
29.	Solidarność i powstanie III Rzeczypospolitej	29.1) wskazuje na mapie III Rzeczpospolitą i jej sąsiadów	
		29.2) opisuje powstanie i działalność „Solidarności”, używając określeń: strajk, walka bez przemocy, stan wojenny, „Okrągły stół”	✓ opowiada o Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej, używając pojęć: opozycja demokratyczna
		29. 3) wyjaśnia, jakie najważniejsze zmiany zaszły w Polsce po 1989 roku	✓ zna daty: 4 czerwca 1989 roku i 1 maja 2004 roku i potrafi opowiedzieć z jakimi wydarzeniami się wiąże ✓ rozumie zmiany ekonomiczne i gospodarcze po 1989 roku

Detektywi na tropach ... historii

			✓ wskazuje na mapie współczesną Polskę i jej sąsiadów ✓ wymienia organizacje międzynarodowe, w których uczestniczy Polska ✓ zna i rozumie pojęcia: państwo, polityka, demokracja, naród ✓ wskazuje różnice pomiędzy narodowością a obywatelstwem ✓ zna podstawowe zasady demokracji i instytucje demokratycznego państwa ✓ rozumie, że konstytucja jest najważniejszym aktem prawnym w państwie demokratycznym ✓ zna datę przystąpienia Polski do Unii Europejskiej i rozumie zasady funkcjonowania Unii Europejskiej, a także prawa obywateli Unii Europejskiej ✓ rozumie pojęcie globalizacji i rozumie jej skutki, przyczyny rozwoju cywilizacyjnego społeczeństw ✓ opowiada o skutkach rewolucji technologicznej ✓ rozumie znaczenie pracy w życiu człowieka ✓ rozumie rolę kultury masowej we współczesnym społeczeństwie ✓ wymienia zagrożenia dla środowiska naturalnego
--	--	--	---

**Plan pracy – materiał nauczania wraz z odniesieniami do treści nauczania zapisanymi
w podstawie programowej kształcenia ogólnego**

W planie pracy przewiduje się następującą liczbę godzin dydaktycznych:

1. Pierwszy rok nauki – 25
2. Drugi rok nauki – 56
3. Trzeci rok nauki – 55

Pozostałe godziny do dyspozycji nauczyciela – powtórzenie materiału, sprawdziany, rozszerzenie treści, projekty edukacyjne czy wycieczki przedmiotowe. Układ działów oraz tematów w działach może ulegać modyfikacjom ze względu na różne czynniki – między innymi na poziom uczniów i warunki szkoły.

W planie zaproponowano przykładowe środki dydaktyczne, metody czy literaturę dla uczniów chcących pogłębić swoją wiedzę. Są to propozycje, z których nauczyciel skorzysta lub nie. Wiele z propozycji zaczerpnięto z portalu dla nauczyciela Scholaris. Scholaris – oprócz propozycji konkretnych materiałów – służy pomocą przy tworzeniu scenariuszy lekcji. Baza zasobów w portalu jest ogromna, warto skorzystać przy tworzeniu własnego warsztatu pracy.

W myśl zasady, że gotowe scenariusze zajęć nie zawsze przystają do naszych oczekiwań, jako że częściowo ograniczają kreatywność nauczyciela, w niniejszej propozycji programowej takowe się nie znajdują. W rubryce „Środki...” ujęto ogólnie materiały do wykorzystania, stanowią one swoistą odpowiedź. To nauczyciel sam decyduje jaki kształt ma jego lekcja.

Detektywi na tropach ... historii

klasa IV – pierwszy rok nauki

Dzi ał	L. p	Temat	L. god z.	Odniesi enia do podsta wy progra mowej	Treści nauczania	Środki dydaktyczne, materiały, zasoby, pomoce, formy pomocne i możliwe do wykorzystania
NA TROPIE ... TROPÓW	1.	1. Co to jest historia? 2. Szukamy śladów historii w naszej miejscowości – wycieczka.	2	8.1 8.2	✓ historia – nauka o dziejach ✓ epoki w dziejach ✓ zajęcia historyka ✓ pojęcia: dawno, dzieje, badanie przeszłości, czasy prehistoryczne, dzieje, epoka;	✓ scholaris – Historia – co to takiego i skąd czerpiemy o niej wiedzę? (prezentacja multimedialna) ✓ wycieczka po najbliższej okolicy z uwzględnieniem śladów historii (cmentarz, zabytkowy kościół, inny budynek, drzewo)
	2.	1. Stare przedmioty pamiętają niejedno. 2. Zakładamy klasowe muzeum.	2	8.3	✓ źródła historyczne; ✓ archeologia i archeolog ✓ eksponat, zabytek; ✓ zabytki architektury, dokumenty, broń, malowidła, ✓ muzeum i jego znaczenie; ✓ skansen; ✓ ochrona zabytków	✓ scholaris – Źródła historyczne (prezentacja) ✓ scholaris – Źródła wiedzy historycznej (schemat) ✓ scholaris – Polskie zabytki na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego ✓ projekt „Zakładamy klasowe muzeum” – uczniowie gromadzą i opisują eksponaty, są też przewodnikami po muzeum – może stać się ono wstępem do Izby Regionalnej, kolejne roczniki uczniów będą ją uzupełniać;
	3.	1. Zegary mierzą czas... cóż to jest czas?	1	I	✓ przykłady różnych zegarów; ✓ sposoby mierzenia czasu ✓ pojęcia: chronologia, era, tysiąclecie, milenium, wiek, stulecie, półwiecze, pne, ne, ✓ kalendarz ✓ oś czasu	
	4.	1. Kiedy to było?	1	I	✓ określanie wieku i jego połowy	✓ scholaris – Sposoby mierzenia czasu

Detektywi na tropach ... historii

		Obliczenia czasowe.			✓ oznaczanie czasu na osi liczbowej ✓ porządkowanie czasu na osi ✓ obliczanie czasu między wydarzeniami ✓ zapisywanie dat	(prezentacja) ✓ oś czasu na ścianie – trzeba do niej powracać jak najczęściej
	5.	1. Palcem po mapie ... w przeszłość.	1	II	✓ mapa historyczna i plan; ✓ znaczenie mapy ✓ odróżnianie map historycznych i geograficznych; ✓ legenda mapy ✓ czytanie map	
NA TROPACH PREHISTORII	1.	1. Bardzo dawna historia człowieka czyli jak żyli nasi przodkowie	2		✓ życie ludzi pierwotnych ✓ pojęcia : polowania, wędrówki, koczowniczy i osiadły tryb, rysunki naskalne, paleolit, neolit	✓ projekt „Między nami jaskiniowcami” - uczniowie przedstawiają zajęcia myśliwych, zbieraczy, ... przebierają się jak ludzie pierwotni ✓ wycieczka do stanowiska archeologicznego z czasów neolitu (autorka programu ma taką możliwość)
	2.	1. Wynalazki, które zmieniły bieg historii – ogień i koło.	1		✓ życie bez ognia ✓ wzniesienie ognia ✓ znaczenie ognia ✓ wynalezienie koła ✓ znaczenie koła	
	3.	1. Od rysunków naskalnych do liter.	2		✓ znaczenie pisma ✓ pismo obrazkowe ✓ pismo klinowe ✓ różne alfabety ✓ znaki na tabliczkach	✓ projekt- grupy uczniów przygotowują informacje o poszczególnych rodzajach pisma
ŚLADAMI MOICH	1.	1. Moja rodzina to moja mała historia. 2. Drzewo genealogiczne	3	1.4	✓ członkowie rodziny ✓ ród ✓ rodzina ✓ drzewo genealogiczne ✓ czytanie drzewa	✓ projekt – uczniowie indywidualnie przygotowują drzewo genealogiczne (konkurs klasowy), opowieść o dziejach rodziny, wywiady z członkami rodzin – dobrze w korelacji z innymi przedmiotami

Detektywi na tropach ... historii

		mojej rodziny.				
	2.	1. Moja miejscowość – moje miejsce na Ziemi. 2. Tradycje i zwyczaje mojej miejscowości.	2	1.1 1.2 2.1 2.2 2.3	✓ pochodzenie nazwisk ✓ pochodzenie nazwy miejscowości	✓ projekt – grupy uczniów opracowują poszczególne zagadnienia – zabytki, ścieżki przyrodnicze, znani ludzie, tradycje – w dowolnej formie (plakat, folder) – dobrze w korelacji z innymi przedmiotami
	3.	1. W domu, w szkole, w mojej miejscowości	1	1.5, 1.6 1.7, 1.8 4.4, 5.2		✓ projekt – grupy uczniów przygotowują informacje dotyczące miejscowości – legendy, zabytki, historię – dobrze w korelacji z innymi przedmiotami
NA TROPIE DZIEJÓW POLSKI	1.	1. Polska - moja Ojczyzna	1	3.1		✓ projekt – grupy uczniów przygotowują informacje dotyczące różnych aspektów historii Polski – legendy, zabytki, historię – dobrze w korelacji z innymi przedmiotami
	2.	1. Poznajemy wszystkie stolice Polski.	4	3.2		✓ projekt – grupy uczniów przygotowują informacje dotyczące Gniezna, Krakowa i Warszawy – legendy, zabytki, historię – dobrze w korelacji z innymi przedmiotami
	3.	1. Polska niejedno ma imię – kto tu mieszka?	1	3.2 3.3		✓ mniejszości narodowe w klasie, miejscowości, kraju
	4.	1. Patriotyzm – co to takiego?	1	3.1		✓ np. wykonanie gazetki, udział lub przygotowanie patriotycznego programu z okazji 11 listopada, 3 Maja czy innego święta narodowego

Detektywi na tropach ... historii

Drugi / trzeci rok nauki (V- VI)

Dzi ał	L. p	Temat	L. god z.	Odnies ienia do podsta wy progra mowej	Treści nauczania	Środki dydaktyczne, materiały, zasoby, pomoce, formy pomocne i możliwe do wykorzystania
ŚLADAMI DYNASTII PIASTÓW	1.	1. Ziemie polskie w czasach najdawniejszych – wizyta w Biskupinie	1		✓ odkrycie osady ✓ Biskupin jako gród ✓ życie codzienne w Biskupinie ✓ tajemnica Biskupina	✓ A. Świrszczyńska: „Arkona – gród Światowida” ✓ fragm.. filmu „Stara baśń”
	2.	1. A może było tak ... legendarne początki naszej Ojczyzny	1	10.1	✓ legendy (Piaś Kołodziej, O Lechu, Czechu i Rusie, o Popielu...) ✓ postacie legendarne i historyczne ✓ Gall Anonim i Wincenty Kadłubek ✓	✓ scholaris – Legendarne początki państwa polskiego (scenariusz) ✓ scholaris – Mapa plemion polskich (prezentacja) ✓ konkurs na opowiadanie legendy – dobrze w korelacji z innymi przedmiotami
	3.	1. Mieszko I – pierwszy historyczny władca Polski	2	10.2 10.3	✓ powstanie państwa Polan ✓ rola Mieszka I ✓ przyczyny małżeństwa z Dobrawą ✓ znaczenie chrztu ✓ organizacja państwa ✓ drużyna książęca, wojowie	✓ scholaris – Pierwsze polskie dynastie (scenariusz) ✓ scholaris – Mapa państw Polan i Wiślan (prezentacja) ✓ W. Przyborowski: „Lelum Polelum”
	4.	1. Bolesław Chrobry – pierwszy król	2	10.4	✓ św. Wojciech i jego wyprawa ✓ pojęcia: Drzwi Gnieźnieńskie, Prusowie, biskupstwo	

Detektywi na tropach ... historii

		Polski			✓ okoliczności i znaczenie zjazdu w Gnieźnie ✓ znaczenie koronacji Bolesława ✓ Gall Anonim, Otton III	
	5.	1. Polska w czasach rozbicia dzielnicowego.	1		✓ testament Bolesława Krzywoustego ✓ rozbicie dzielnicowe ✓ Władysław Łokietek i zjednoczenie państwa	✓ A. Korta: „Gniewko, syn rybaka” lub film „Znak orła”
	6.	1. W grodzie i w podegrodziu	1	10.3	✓ budowa grodów średniowiecznych ✓ gród – ośrodek gospodarczy i polityczny ✓ podegrodzie i jego mieszkańcy ✓ pojęcia: gród, plemię, władza książęca, podegrodzie, kasztelan, drużynnik	✓ E. Nowacka: „Złote i szare” ✓ budowa makiety grodu średniowiecznego w grupach
	7.	1. W średniowiecznym Krakowie	1	10.6	✓ rozwój Krakowa w średniowieczu i jego znaczenie ✓ zabudowa miasta średniowiecznego ✓ życie mieszkańców Krakowa i grupy – kupcy, plebs, patrycjat, pospólstwo, rzemieślnicy ✓ samorząd miejski	✓ scholaris – Zabytki Krakowa (prezentacja) ✓ scholaris – Styl romański w Polsce (prezentacja) ✓ Podziemny Kraków – wycieczka, wystawa
	8.	1. Z wizytą u Zawiszy Czarnego w jego zamku	1	12.1 12.2	✓ wygląd zamku rycerskiego ✓ zamek i podzamcze ✓ rycerstwo w średniowieczu ✓ kodeks rycerski ✓ Zawisza Czarny – wzór rycerza i człowieka	✓ wycieczka do zamku rycerskiego, jeżeli jest w pobliżu
	9.	1. Ostatni Piast na tronie polskim – Kazimierz Wielki	2	10.6	✓ Kazimierz Wielki i jego zasługi ✓ uczta u Wierzyńka ✓ Akademia Krakowska, zacy ✓ zamki obronne ✓ kodeks, prawo ✓ drzewo genealogiczne Piastów	
NA TRO	1.	1. Skąd się wzięli w Polsce Krzyżacy?	1		✓ sprowadzenie do Polski Krzyżaków ✓ życie pod rządami Krzyżaków ✓ zamki zbudowane przez Krzyżaków- np.	

Detektywi na tropach ... historii

					Malbork	
	2.	1. Unia dwóch państw czyli Jadwiga i Władysław Jagiełło	1	17.1 17.2 17.3	✓ Jadwiga na tronie ✓ Władysław Jagiełło królem Polski ✓ unia personalna ✓ Litwa –chrystianizacja ✓ zasługi Jadwigi dla Akademii Krakowskiej	
	3.	1. Wielka wojna z Krzyżakami	1	17.4	✓ przyczyny i skutki wielkiej wojny z Krzyżakami ✓ bitwa pod Grunwaldem ✓ wielki mistrz, książę litewski ✓ stolica państwa krzyżackiego	✓ fragm.. filmu „Krzyżacy” ✓ W. Szalay-Groele: „Straszne dziedzictwo”
		2. Siedmiu wspaniałych – od Mieszka I do Władysława Jagiełły	1		✓ postacie – Mieszko I, Bolesław Chrobry, Kazimierz Odnowiciel, Bolesław Krzywousty, Władysław Łokietek, Kazimierz Wielki, Władysław Jagiełło ✓ osiągnięcia władców – „ranking” ✓ pojęcia: suwerenność, unia personalna, lokowanie miast	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
	4.	1. „Złoty wiek” – z wizytą na Wawelu	1	18	✓ kultura renesansu na dworze Zygmunta Starego i Bony ✓ nauka, kultura i sztuka ✓ rozbudowa Wawelu i Dzwon Zygmunta ✓ hołd pruski ✓ życie na Wawelu ✓ „złoty wiek”	✓ scholaris - Sztuka renesansowa w Polsce (tablica) ✓ J.I.Kraszewski: „Paziowie króla Zygmunta”
	5.	1. W pracowniach mistrzów polskiego renesansu	1	III	✓ odkrycie Mikołaja Kopernika ✓ Jan Kochanowski i Mikołaj Rej	✓ A. Domańska: „Historia żółtej cizemki” ✓ A. Domańska: „Krysia bezimienna”
	6.	1. Zygmunt August i jego rządy	1	20.1 20.2	✓ unia lubelska i jej znaczenie ✓ Zygmunt August – ostatni Jagiellon na tronie	✓ Deotyma: „Panienka z okienka”
✓	1.	1. W	1	20.1	✓ Rzeczpospolita Obojga Narodów	

Detektywi na tropach ... historii

		Rzeczypospolit ej Obojga Narodów i ... wielu narodów		20.2	✓ wolna elekcja – wybór króla przez szlachtę ✓ sejm elekcyjny ✓ przywileje szlacheckie ✓ demokracja szlachecka ✓ pospolite ruszenie ✓ liberum veto	
	2.	1. Wybieramy króla czyli ... wolna elekcja w naszej klasie to tu rządzi?	1	19.1	✓ artykuły henrykowskie i pacta conventa ✓ przywileje szlacheckie ✓ demokracja szlachecka ✓ pospolite ruszenie ✓ liberum veto	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
	3.	1. Na szlacheckim dworze.	1	19.2	✓ znaczenie szlachty dla gospodarki ✓ gospodarstwo szlacheckie ✓ folwark, pańszczyzna ✓ spław Wisłą do Gdańska ✓ Polska spichlerzem Europy	
NA TROPIE WYDARZEŃ WOJENNYCH W XVII	1.	1. Wojna z Kozakami.	1		✓ Sicz zaporoska i Kozacy ✓ Powstanie Chmielnickiego	✓ fragm. filmu: „Ogniem i mieczem”
	2.	1. Wojna polsko – szwedzka – „Potop”	1	21.1	✓ potop szwedzki ✓ obrona Częstochowy ✓ wojna podjazdowa ✓ hetman Stefan Czarniecki, buława	✓ fragm. filmu: „Potop” ✓ W. Przyborowski: „Szwedzi w Warszawie”
	3.	1. Odsiecz wiedeńska	1	21.2	✓ wojny polsko – tureckie ✓ Jan Karol Chodkiewicz i Stanisław Żółkiewski ✓ Jan III Sobieski ✓ odsiecz wiedeńska ✓ husaria	
	4.	1. Potęga	1		✓ fortele polskich wodzów podczas wojen – bitwa	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu

Detektywi na tropach ... historii

		polskiego oręża			pod Grunwaldem, Kircholmem, Kłuszynem, Chocimiem ✓ sens pospolitego ruszenia	dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
	5.	1. Na dworze króla Stasia	1	III	✓ próby naprawy państwa ✓ mecenat, „obiady czwartkowe” ✓ twórcy czasów stanisławowskich ✓ rządy ostatniego króla	
	6.	1. Upadek Najjaśniejszej – I rozbiór Polski	1	22.1	✓ konfederacja barska ✓ I rozbiór Polski	
	7.	1. Sejm Czteroletni i II rozbiór Polski 2. Piszemy konstytucję	2	22.1	✓ Sejm Wielki i konstytucja – próby ratowania i reform ✓ wojna z Rosją ✓ II rozbiór Polski	✓ scholaris - II rozbiór Polski (scenariusz) ✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
	8.	1. Powstanie Kościuszkowskie i III rozbiór Polski	1	22.2 22.3	✓ powstanie ✓ Tadeusz Kościuszko ✓ przysięga na Rynku krakowskim ✓ bitwa pod Racławicami ✓ kosynierzy ✓ rzeź Pragi ✓ III rozbiór Polski	
CZASY ROZBIORÓW	1.	1. Legiony Dąbrowskiego	1		✓ Legiony we Włoszech ✓ Mazurek Dąbrowskiego ✓ postacie- Jan Henryk Dąbrowski, Józef Wybicki	
	2.	1. Powstanie Listopadowe	1	23.1 23.2	✓ przyczyny i przebieg powstania ✓ dowódcy ✓ Arsenał, spisek podchorążych ✓ Noc Listopadowa	

Detektywi na tropach ... historii

	3.	1. Powstanie Styczniowe	1	23.1 23.2	✓ Olszynka Grochowska, obrona Woli ✓ przyczyny i przebieg ✓ dowódcy ✓ branka, Biali, Czerwoni ✓ zsyłka, Cytadela	
	4.	Pytanie o powstanie	1		✓ turniej dwóch grup na temat powstań	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
	5.	1. Życie Polaków pod zaborami	1	23.3	✓ życie Polaków w poszczególnych zaborach ✓ rusyfikacja i germanizacja	✓ M. Kruger: „Godzina pąsowej róży”
	6.	1. W XIX – wiecznym mieście polskim	1	25.1 25.2 25.3 25.4	✓ rozwój przemysłu na ziemiach polskich ✓ produkcja fabryczna ✓ epoka pary, żelaza, węgla	
	7.	1. Wielka Emigracja 2. Polskie ślady na świecie	2	24.1 24.2 24.3	✓ przyczyny emigracji ✓ emigracja polityczna i zarobkowa ✓ wielcy Emigranci i ich zasługi – Fryderyk Chopin, Adam Mickiewicz, Helena Modrzejewska, Maria Curie –Sklódowska	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
	8.	1. Walka nie walka – o polską mowę	1	23.3 23.4	✓ tajne nauczanie ✓ Wóz Drzymały ✓ dzieci z Wrześni ✓ twórcy –Henryk Sienkiewicz, Stanisław Moniuszko, Jan Matejko, Stanisław Wyspiański	✓ scholaris –Historia Polski w obrazach (prezentacja) –proponuje się na lekcje podsumowującą
WOLNOŚĆ	1.	1. Polska podczas I wojny światowej	1	26.3	✓ przyczyny wybuchu wojny ✓ udział Polaków w wojnie- wcielanie do armii zaborców ✓ armia gen. Hallera	✓ uczniowie zasięgają informacji w swoich rodzinach o udziale dziadków w wojnie
	2.	1. Marszałek Józef Piłsudski	1		✓ postać marszałka ✓ Legiony Piłsudskiego	

Detektywi na tropach ... historii

		wkracza do Polski				
	3.	1. Budujemy wolną Polskę	1	26.1	✓ kongres w Wersalu ✓ ustanowienie granic (w tym w naszej miejscowości) ✓ Ignacy Jan Paderewski, Roman Dmowski ✓ 13 punkt Wilsona	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
	4.	1. Druga Rzeczypospolita	1	26.1 26.3	✓ rozwój gospodarczy ✓ twórcy potęgi państwa ✓ nauka, kultura i sztuka ✓ w przede dniu wybuchu wojny	✓ projekt „Uczniowie adoptują zabytki” CEO
II WOJNA ŚWIATOWA W POLSCE	1.	1. II wojna światowa w Polsce	1	27.1 27.2	✓ obrona Westerplatte ✓ wojna obronna ✓ kapitulacja ✓ najazd sowiecki, Katyń	✓ scholaris - II wojna światowa –kampania wrześniowa (prezentacja)
	2.	1. Życie Polaków pod okupacjami czyli niepodległość w graffiti	1	27.3 27.4	✓ okupacja niemiecka i sowiecka ✓ los ludności żydowskiej ✓ łapanki, obozy koncentracyjne ✓ los dzieci Zamojszczyzny ✓ życie naszej miejscowości podczas II wojny	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy” ✓ Szabo: „Tajemnica Abigail”
	3.	1. Opór Polaków wobec dwóch okupacji 2. Powstanie warszawskie 3. Polska mapa II wojny światowej	1	27.5	✓ formy oporu Polaków wobec okupantów ✓ Szare Szeregi, państwo podziemne ✓ Powstanie Warszawskie –przyczyny, przebieg, skutki ✓ Polacy na frontach II wojny światowej – Tobruk, Narwik, Monte Cassino, Lenino	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
W POLSCE	1.	1. Odbudowa państwa polskiego po wojnie	2	28.1 28.2	✓ odbudowa państwa ze zniszczeń wojennych; ✓ nowe granice, nowe państwo ✓ socrealizm ✓ życie ludzi w PRL-u	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”

Detektywi na tropach ... historii

		2. Opisać PRL				
	2.	1. „Solidarność” 2. Spotkanie ze świadkami historii 3. List do Lecha Wałęsy	2	29.1 29.2	✓ protesty robotnicze, studenckie ✓ stan wojenny ✓ „Solidarność” ✓ wybór papieża Polaka ✓ wolne wybory	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”
	3.	1. Polska krajem demokratycznym	1	4.1	✓ zasady demokracji ✓ parlament w Polsce ✓ Konstytucja ✓ prawo	
	4.	1. Jesteśmy samorządni	1	2.3	✓ samorząd terytorialny ✓ władze lokalne w naszym regionie	
	5.	1. Wolność to ...	1	4.3 4.4	✓ życie w państwie demokratycznym ✓ wolność słowa ✓ prawa i obowiązki obywatelskie	✓ „Mam gen wolności”- scenariusz z zeszytu dydaktycznego dla nauczycieli – wyd. Fundacja „Instytut Lecha Wałęsy”

Drugi / trzeci rok nauki (V- VI)

Dział	L. p	Temat	L. godz.	Odniesienia do podstawy programowej	Treści nauczania	Środki dydaktyczne, materiały, zasoby, pomoce, formy pomocne i możliwe do wykorzystania
PIERWSZE CYWILIZACJE	1.	1. Czas w historii	1	I	✓ powtórzenie wiadomości ✓ obliczenia czasowe	
	2.	1. Cywilizacje znad wielkich rzek 2. Wielkie cywilizacje Wschodu	2		✓ warunki naturalne Mezopotamii ✓ miasta – państwa nad wielkimi rzekami ✓ osiągnięcia cywilizacyjne Mezopotamii – prawo, budownictwo, pismo ✓ Sumerowie i ich osiągnięcia ✓ Palestyna – państwo na Wschodzie ✓ wędrówki Izraelitów	✓ J. Edigey: „Król Babilonu” ✓ J. Edigey: „Strzała z Elamu” ✓ J. Edigey: „Szpieg króla Ascharodona”

Detektywi na tropach ... historii

					✓ opowieści biblijne –Dawid i Goliat, mądrość Salomona	
	3.	1. W Egipcie faraonów	1		✓ warunki naturalne państwa egipskiego – „Egipt darem Nilu” ✓ faraon i jego władza ✓ wierzenia Egipcjan, obrzędy pogrzebowe ✓ osiągnięcia Egipcjan ✓ pismo	✓ J. Edigey: „Strażnik piramidy” ✓ E. Nowacka: „Śliczna Tamit”
	4.	1. Życie codzienne Egipcjan	1		✓ rolnictwo egipskie ✓ budowniczowie piramid	
W ŚWIECIE STAROŻYTNYCH GREKÓW	1.	1. Grecja i jej mieszkańcy	1		✓ warunki naturalne Grecji ✓ kolonizacja grecka ✓ życie codzienne Greków	✓ W. Makowiecki: „Przygody Meliklesa Greka” ✓ W. Makowiecki: „Przygody Diososa”
	2.	1. Greckie wychowanie	1		✓ rodzina grecka i podział ról ✓ wychowanie ateńskie i spartańskie	
	3.	1. W Atenach Peryklesa	1	9.2	✓ osiągnięcia Greków w architekturze (porządki) ✓ Akropol – świątynie i rzeźby - Fidiasz, Myron ✓ filozofia Greków – Sokrates, Arystoteles ✓ Perykles – prawo	✓ scholaris – Trzy główne porządki w architekturze greckiej (prezentacja)
	4.	1. W świecie greckich bogów	1	9.2	✓ mitologia grecka ✓ opowieści o bogach i herosach ✓ literatura – „Odyseja”, „Iliada” - Homer ✓ teatr grecki ✓ sport – odniesienie do współczesności	
	5.	1. Ateńska demokracja	1		✓ demokracja ateńska ✓ zgromadzenie ludowe ✓ ostracyzm ✓ wojny z Persami	
W CE	1.	1. Miasto na Siedmiu Wzgórzach	1	9.3	✓ warunki naturalne Rzymu ✓ legendy o powstaniu Rzymu – Eneasza,	

Detektywi na tropach ... historii

					Remus i Romulus	
	2.	1. Życie Rzymian na co dzień	1	9.3	✓ republika rzymska, senat ✓ rodzina rzymska – podział ról ✓ niewolnictwo ✓ wierzenia Rzymian ✓ rozrywki Rzymian	
	3.	1. Co zostawili po sobie Rzymianie?	1	9.3	✓ osiągnięcia Rzymian w architekturze – termy, akwedukty, łuki triumfalne, drogi ✓ literatura rzymska – Horacy, Owidiusz ✓ prawo rzymskie	✓ scholaris - Osiągnięcia starożytnych Rzymian (prezentacja)
	4.	1. Rzymianie wojują!	2		✓ legiony - armia rzymska ✓ cesarstwo rzymskie – podboje Rzymian ✓ upadek cesarstwa – wojny domowe w imperium ✓ Hunowie- Atylla, Wandalowie	
	5.	1. Do Rzymu wraca chrześcijaństwo	1	9.4	✓ działalność Jezusa i apostołów ✓ działalność św. Pawła i Piotra ✓ symbole chrześcijaństwa ✓ tolerancja religijna	✓ scholaris – Chrześcijaństwo (tablica)
W MROKACH ŚREDNIOWIECZA	1.	1. W państwie Karola Wielkiego	1		✓ państwo Franków ✓ osiągnięcia państwa Karola Wielkiego – pismo, szkoły, nauka ✓ podział państwa	
	2.	1. W cieniu średniowiecznych katedr	1		✓ styl romański i gotycki ✓ pielgrzymki i krucjaty	
	3.	1. Sztuka i kultura średniowiecza	1		✓ ideały średniowieczne – święci, rycerze i królowie	
	4.	1. Zakonnik - rycerz – kto to taki?	1		✓ zakony średniowieczne ✓ działalność zakonników ✓ zakony walczące w krucjatach	
	5.	1. W klasztorze u św.	1	11.1		✓ fragm.. filmu o św. Franciszku

Detektywi na tropach ... historii

		Franciszka		11.2		
	6.	1. Rycerze nie tylko Króla Artura	2	12.1 12.2	✓ zamek rycerski w średniowieczu ✓ kodeks rycerski ✓ legendy i opowieści o rycerzach – rycerze okrągłego stołu, legenda o św. Jerzym	✓ fragm.. filmu o Rycerzach Okrągłego Stołu
	7.	1. Życie ludzi w średniowiecznej Europie	1	13.1 13.2 14.1 14.2	✓ stany średniowiecznej Europy ✓ rozwój uniwersytetów	
NA STATKACH ŻEGLARZY I PIRATÓW	1.	1. Renesans – odrodzenie – humanizm	1		✓ humanizm i odrodzenie ✓ znaczenie dla człowieka nowych myśli ✓ architektura i sztuka odrodzenia	
	2.	1. W pracowniach mistrzów europejskiego renesansu	3		✓ Leonardo da Vinci – człowiek renesansu ✓ dokonania Michała Anioła ✓ znaczenie wynalazku Jana Gutemberga	
	3.	1. „Stary” i „nowy” świat	2		✓ wyobrażenia ziemi w poprzednich czasach ✓ przyczyny i okoliczności wypraw odkrywczych ✓ kultury prekolumbijskie (Majowie, Inkowie, Aztekowie) i inne	✓ A. Rowiński : „Spadek po synach słońca”
	4.	1. Wielcy odkrywcy XVI w.	2		✓ żeglarze i odkrywcy: Henryk Żeglarz, Bartłomiej Diaz, Vasco da Gama, Ferdynand Magellan	✓ scholaris – Wielkie odkrycia geograficzne (scenariusz) ✓ scholaris – Nowy Świat i jego odkrywcy (scenariusz)
	5.	1. Krzysztof Kolumb i jego wyprawy	2	15.1 15.2	✓ poszukiwania drogi do Indii ✓ wyprawy Krzysztofa Kolumba	✓ fragm.. filmu: „Kolumb”
	6.	1. Skutki wielkich odkryć geograficznych	1	15.3	✓ podboje i kolonizacja „nowego świata” ✓ skutki gospodarcze, ekonomiczne i inne	
WI EK	1.	1. Odkrycia i wynalazki czasów	2		✓ encyklopedyści ✓ odkrycia i wynalazki (żarówka, telefon...)	✓ zakładamy mini – muzeum myśli technicznej w klasie – uczniowie

Detektywi na tropach ... historii

		przełomu wieków			✓ wiek pary i elektryczności ✓ kolej	przygotowują eksponaty i informacje
	2.	1. Wielka Rewolucja Francuska	1		✓ Napoleon Bonaparte ✓ rewolucja ✓ Konstytucja	
	3.	1. Powstanie Stanów Zjednoczonych Ameryki	2		✓ cywilizacje na ziemiach Stanów Zjednoczonych ✓ podbój Ameryki ✓ Jerzy Waszyngton ✓ Deklaracja Niepodległości	
DWIE WOJNY	1.	1. I wojna światowa – kruchy pokój	1		✓ przyczyny wybuchu wojny ✓ skutki wojny ✓ nowa broń ✓ koniec wojny	
	2.	1. Dwadzieścia spokojnych (?) lat	2		✓ rozwój państw europejskich ✓ wielki kryzys	
	3.	1. W przededniu II wojny światowej	1		✓ dojście Hitlera do władzy ✓ Hitler, Mussolini, Stalin ✓ rozwój faszyzmu w Europie	
	4.	1. II wojna światowa w Europie	1		✓ wrzesień 1939 w Europie ✓ podbój krajów europejskich przez Niemcy ✓ najazd na Związek Radziecki	
	5.	1. Koniec najstraszniejszej z wojen	1		✓ kapitulacja Niemiec i koniec wojny w Europie ✓ włączenie się USA i Japonii do wojny ✓ zrzućenie bomby atomowej na Hiroszimę	
ŚWIAT WSPÓŁCZES	1.	1. Świat po II wojnie światowej	1		✓ podział Europy i świata po wojnie ✓ Żelazna kurtyna i wyścig zbrojeń	
	2.	1. Świat stał się mały	1	7.1	✓ podbój kosmosu	
	3.	1. Jesień Narodów	1		✓ lata 80- w Europie i powstanie nowych państw	
	4.	1. Zagrożenia	2	7.2	✓ nędz na świecie	

Detektywi na tropach ... historii

		współczesnego świata		7.3 7.4 7.5	✓ bezrobocie ✓ sytuacja dzieci w niektórych krajach ✓ terroryzm ✓ organizacje niosące pomoc ✓ zagrożenia ekologiczne	
5.	1.	Polska w UE i NATO	1	6	✓ prawa i obowiązki obywatela Unii Europejskiej ✓ symbole unijne ✓ korzyści i zagrożenia związane z przynależnością do struktur europejskich	
6.	1.	Problemy Polski współczesnej	1	29.3 4.3	✓ znaczenie pracy w życiu człowieka – bezrobocie; ✓ wykluczenie społeczne ✓ organizacje niosące pomoc, środki pomocowe	
7.	1.	Jestem odpowiedzialny za moją małą miejscowość	2		✓ moja miejscowość w mojej gminie ✓ środki pomocowe w mojej miejscowości ✓ przyszłość mojej miejscowości	✓ projekt – uczniowie rozpoznają potrzeby swojej ulicy, miejsca, wcielają się w rolę radnych... ✓ wskazana wycieczka na obrady Rady Gminy

IV. OPIS OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW czyli jaki będzie nasz uczeń?

Uczeń powinien – po drugim etapie edukacyjnym - uzyskać umiejętności i wiedzę z zakresu historii i społeczeństwa, która powinna być podstawą dla dalszej nauki historii na trzecim etapie edukacyjnym, w gimnazjum.

W związku tym uczeń:

- ✓ Potrafi integrować różną wiedzę historyczną i zna różne źródła informacji wiedzy o historii i potrafi z nich korzystać
- ✓ Dostrzega związki przyczynowo – skutkowe wydarzeń wiedząc, że wszystkie wydarzenia mają swoje przyczyny i następstwa i wyjaśnia je
- ✓ Dokonuje ocen faktów i wydarzeń historycznych, wyraża swoje zdanie, opinie i sądy
- ✓ Tworzy opisy, opowiadania i inne formy wypowiedzi na podstawie treści historycznych, wykorzystując wiedzę o realiach przedstawianych wydarzeń
- ✓ Wie, jak dokonywać wszelkich obliczeń czasowych, zna pojęcia związane z czasem i posługuje się nimi umieszczając wydarzenia w czasie i przestrzeni
- ✓ Jest świadomy swoich korzeni, przynależności, swojego miejsca, rysuje drzewo genealogiczne rodziny. Zna i szanuje symbole narodowe i regionalne, zna historię swojego państwa i regionu, władców i najważniejsze postacie. Szanuje dziedzictwo narodowe.
- ✓ Wybiera właściwe postawy wykorzystując wiedzę o wartościach i rozumie konsekwencje złych wyborów. Przestrzega norm społecznych i aktywnie uczestniczy w życiu klasy i szkoły
- ✓ Potrafi wyrażać swoje zdanie, słuchać innych, stosując zasady tolerancji, szacunku dla innych i przedstawiając własne, odmienne stanowisko, uznaje stanowisko innych.
- ✓ Rozumie związki między przeszłością a teraźniejszością, trwałość i ciągłość rozwoju wiedząc, że teraźniejszość jest wynikiem wydarzeń z przeszłości. Opisuje zmiany cywilizacyjne.
- ✓ Potrafi odczytywać informacje ze źródeł historycznych, jednocześnie czyta mapy, wykresy i tabele. Wyciąga wnioski, dokonuje selekcji informacji wybierając niezbędne.
- ✓ Umieszcawia wydarzenia w czasie i przestrzeni .

Zdobyte w ten sposób umiejętności i wiedza pozwolą uczniowi na swobodne operowanie datami, orientację w czasie i przestrzeni, a w końcu pozwalać na dostrzeganie związków przeszłości z dniem dzisiejszym. Interpretacja, analiza, czytanie tekstów ze zrozumieniem, stawianie pytań, odpowiadanie na nie, wyciąganie wniosków na podstawie obserwacji to cechy pożądane u ucznia. Uczeń tworzy krótkie teksty, w których będzie opisuje wydarzenia, opowiada o nich, o głównych postaciach, ale też wyraża własne zdanie i potrafi je uzasadnić.

Nabyte na lekcjach historii umiejętności uczeń może wykorzystać także na lekcjach j. polskiego, przyrody. Umiejętności te mogą mieć praktyczne znaczenie w życiu codziennym (np. mapa, plan, przyczyny i skutki).

V. METODY SPRAWDZANIA I OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW czyli jak sprawdzimy co wie?

Ustalając własne kryteria oceny, nauczyciel musi uwzględnić zapisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 roku w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. 2007 nr 83 poz. 562 z późniejszymi zmianami) oraz odnośne zapisy w statucie szkoły. Są to dokumenty nadrzędne.

Detektywi na tropach ... historii

Kryteria oceniania powinny stanowić ujednolicone standardy. Jednolite kryteria ułatwiają pracę uczniom i ich też rodzicom.

Metody sprawdzania osiągnięć ucznia

Odpowiedź ustna

Nauczyciel ocenia wiedzę faktograficzną oraz logikę wypowiedzi i poprawność językową. Uczeń odpowiada swobodnie, niekoniecznie przy tablicy, za wyjątkiem odpowiedzi przy mapie. W razie problemów ucznia z odpowiedzią nauczyciel zadaje pytania pomocnicze.

Prace pisemne/ sprawdziany

Prace pisemne z historii to testy, w których uczeń ma możliwość wyboru odpowiedzi, ale zawierające także zadania otwarte, ćwiczenia, w których należy wypełniać lukę, dobrze jest zastosować czytanie mapy czy wykresu i zadanie dłuższe. Pozwoli to uczniom na przygotowywanie się do Sprawdzianu po klasie 6.

Prace domowe

Praca domowa uczniów powinna stanowić podsumowanie wiedzy wyniesionej z lekcji. Należy starać się, aby była to praca samodzielnie wykonana przez ucznia.

Ocena pracy w grupie

Oceny poszczególnych uczniów należy zróżnicować biorąc pod uwagę indywidualny wkład ucznia w rozwiązywanie zadania postawionego przed grupą oraz współpracę ucznia z innymi członkami grupy. Podobne kryterium należy zastosować przy ocenie pracy ucznia w projekcie edukacyjnym, w którym uczniowie pracują w grupach.

Aktywność na lekcji

Przez aktywność rozumie się wypowiadania własnych opinii, stawiania pytań przez ucznia.

Ocena zeszytu z notatkami

Zeszyt lekcyjny podlega ocenie – głównie zawartość merytoryczna, niemniej jednak należy zwracać uczniom uwagę na estetykę, błędy tak językowe jak i ortograficzne, nie mogą one stanowić jednak podstawy do oceny.

Ocena pozalekcyjnej aktywności ucznia

Aktywność pozalekcyjna ucznia to udział ucznia w konkursach czy olimpiadach, czytanie literatury związanej z wydarzeniami historycznymi, dzielenie się przez ucznia wiedzą ponadprogramową, zdobywaną poza lekcjami szkolnymi.

Niedostateczny

Ocenę niedostateczną otrzymuje uczeń, który:

- ✓ nie opanował materiału objętego programem nawet w zakresie minimalnym;
- ✓ odmawia odpowiedzi na zadawane pytania, nie wykonuje pracy domowej,
- ✓ wykazuje całkowity brak zainteresowania przedmiotem;
- ✓ nie opanował chronologii najważniejszych wydarzeń, podstawowych pojęć i postaci historycznych oraz współczesnych,
- ✓ nie potrafi sformułować prostej wypowiedzi, nie jest w stanie udzielić odpowiedzi na

Detektywi na tropach ... historii

- zadane pytania nawet z pomocą nauczyciela,
- ✓ błędnie wyszukuje informacje w książce, wskazanym tekście, sieci internetu i innych źródłach lub nie jest w stanie w ogóle wyszukać żądanych informacji, nie potrafi korzystać z mapy,
 - ✓ nie potrafi odczytywać wiadomości ze źródeł historycznych;
 - ✓ wykazuje zupełny brak zainteresowania sprawami społecznymi
 - ✓ nie wywiązuje się z powierzonych mu zadań.

Dopuszczający

Ocenę dopuszczającą otrzymuje uczeń, który

- ✓ ma poważne braki w zakresie przewidzianego programem materiału podstawowego, jednak rozumie i stosuje podstawowe pojęcia,
- ✓ potrafi wykazać się wybiórczą znajomością pojęć historycznych oraz wiedzą na temat niektórych wydarzeń i postaci historycznych i współczesnych
- ✓ odpowiada na proste pytania do tekstu źródłowego i ilustracji; wybiórczo łączy fakty, daty i postaci (często popełnia błędy merytoryczne), wyłącznie z pomocą nauczyciela wyszukuje proste informacje w książce, tekście, sieci internetu,
- ✓ z pomocą nauczyciela pracuje z mapą.
- ✓ wybiórczo odrabia prace domowe,
- ✓ jest bierny w pracy w grupach i podczas projektu, nie wnosi żadnego wkładu pracy
- ✓ nie interesuje się sprawami społecznymi, rzadko uczestniczy w uspołeczniających przedsięwzięciach klasy.

Dostateczny

Ocenę dostateczną otrzymuje uczeń, który:

- ✓ zna i stara się stosować pojęcia z omawianego materiału, ale nie w pełni opanował wiedzę i umiejętności wynikające z programu nauczania;
- ✓ posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego, ale tylko niektóre wydarzenia potrafi przypisać datom;
- ✓ w niepełnym stopniu opanował pojęcia historyczne oraz wiedzę na temat omawianych wydarzeń i postaci historycznych oraz współczesnych i na ich podstawie samodzielnie wykonuje proste zadania;
- ✓ odpowiada na proste pytania do tekstu źródłowego, ilustracji, mapy i planu;
- ✓ interesuje się sprawami społecznymi – uczestniczy w uspołeczniających przedsięwzięciach klasy, formułuje własne stanowisko na ich temat, uchyla się od niektórych zadań zaplanowanych przez nauczyciela jako obowiązkowe.
- ✓ mało aktywnie pracuje na lekcji - odpowiada na zadawane pytania, próbuje zająć stanowisko, wyrazić własną opinię, wykonuje powierzone mu w ramach pracy w grupie zadania, nie przejawia jednak inicjatywy,

Dobry

Ocenę dobrą otrzymuje uczeń, który:

- ✓ opanował materiał, ale tylko zaplanowany przez nauczyciela jako obowiązkowy;
- ✓ zna, rozumie i posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego, najważniejsze wydarzenia potrafi przypisać datom;

Detektywi na tropach ... historii

- ✓ zna, rozumie i opanował pojęcia historyczne oraz wiedzę na temat omawianych wydarzeń i postaci historycznych i współczesnych, samodzielnie formułuje krótką wypowiedź na ich temat oraz samodzielnie wykonuje zadania o umiarkowanym stopniu trudności;
- ✓ odpowiada na pytania do tekstu źródłowego, ilustracji, mapy i planu, potrafi dokonać ich analizy i interpretacji, porządkuje i dokonuje selekcji źródeł historycznych;
- ✓ aktywnie i z własnej inicjatywy uczestniczy w klasowych i szkolnych przedsięwzięciach, wypowiada uzasadniając własne stanowisko, wykonuje zadania obowiązkowe

Bardzo dobry

Ocenę bardzo dobrą otrzymuje uczeń, który:

- ✓ w opanował całkowicie program nauczania;
- ✓ poprawnie posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego, przypisuje omawiane wydarzenia datom;
- ✓ zna, rozumie i stosuje opanował pojęcia historyczne oraz wiedzę na temat omawianych wydarzeń i postaci historycznych i współczesnych a także samodzielnie tworzy różne formy wypowiedzi na ich temat, także te o wysokim stopniu trudności;
- ✓ poprawnie posługuje się źródłami historycznymi - odpowiada na pytania do tekstu źródłowego, ilustracji, mapy i planu, umie dokonywać analizy i interpretacji, selekcjonuje i gromadzi źródła historyczne;
- ✓ żywo interesuje się sprawami społecznymi – aktywnie i z własnej inicjatywy uczestniczy w klasowych i szkolnych przedsięwzięciach, jest ich inicjatorem, czasem jego działania wykraczają poza obowiązkowe –uczestniczy w konkursach, ale bez powodzenia

Celujący

Ocenę celującą otrzymuje uczeń, który:

- ✓ w pełni opanował program nauczania;
- ✓ znakomicie posługuje się podstawowymi określeniami czasu historycznego, omawiane wydarzenia przypisuje datom;
- ✓ zna, rozumie i stosuje pojęcia historyczne, ma ogromną wiedzę na temat omawianych wydarzeń i postaci historycznych, samodzielnie tworzy różne formy wypowiedzi na ich temat oraz samodzielnie wykonuje zadania o wysokim stopniu trudności;
- ✓ sytuuje wydarzenia historyczne w czasie i przestrzeni, zwracając uwagę na ciąg przyczynowo - skutkowy
- ✓ doskonale posługuje się źródłami historycznymi i innymi źródłami informacji - odpowiada na pytania do tekstu źródłowego, ilustracji, mapy i planu, umiejętnie je analizuje i interpretuje, samodzielnie formułuje pytania do źródeł, selekcjonuje i gromadzi źródła historyczne oraz współczesne źródła informacji;
- ✓ jest inicjatorem i liderem społecznych przedsięwzięć klasy i szkoły, jest odpowiedzialny za te zadania i wywiązuje się z nich należycie
- ✓ chętnie uczestniczy w przedsięwzięciach wykraczających poza obowiązkowe – aktywnie uczestniczy w przedsięwzięciach pozalekcyjnych (w realizacji projektu edukacyjnego itp.), w konkursach przedmiotowych, systematycznie wzbogaca swoją wiedzę czytając literaturę dodatkową, prasę przedmiotową i posługuje się wiedzą z innych źródeł

VI. PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW, METODY, FORMY, TECHNIKI

I ŚRODKI W REALIZACJI PROGRAMU

Realizacja programu uwarunkowana jest odpowiednio kierowanym procesem dydaktycznym. W tym może pomóc **ograniczenie metod podających**. Nie oznacza to ich wykluczenia, jednak uczniowie w wieku 9 – 12 lat, jak wykazuje doświadczenie, przyswajają wiedzę i umiejętności głównie poprzez **metody aktywizujące**, powodujące uatrakcyjnienie zajęć, powodujące zainteresowanie uczniów tematem. Uczniowie lubią sami coś robić, a nauczyciel w sposób zawołany osiąga cele. Nie zawsze oczywiście takie metody będziemy w stanie stosować. Należy zatem tak organizować zajęcia, aby **zaspokajać oczekiwania uczniów**, wynikające z ich potrzeby ekspresji, zabawy, ciekawości świata. W tym rozumieniu uatrakcyjnianie zajęć odbywa się nie tylko poprzez aktywizujące metody, ale i **zabawę, i zaskoczenie**. Współczesny proces dydaktyczny nie może obejść się bez wykorzystanie **środków dydaktycznych**. Tak tradycyjnych, jak i nowoczesnych. Najbardziej efektywną wydaje się być praca w małych grupach, co w klasach małej szkoły jest możliwe. Należy stwarzać sytuacje, w których uczniowie **eksperymentują, obserwują**. Koniecznym także jest odpowiednie wyposażenie i **zagospodarowanie sali lekcyjnej**. Ważne, żeby uczniowie byli pobudzeni do twórczej pracy. Uczniowie powinni mieć możliwość **realizacji własnych pomysłów**, spowoduje to poczucie sensu tego, co robią. **Uwzględnienie zainteresowań uczniów** to także ich rozwijanie. Przy planowaniu działań, w tym projektów, warto pozwolić uczniom na **współdecydowanie** o jego kształcie i **podejmowanie decyzji**, oczywiście w granicach nauczycielskiego rozsądku, zwłaszcza w klasach młodszych. Wreszcie – dostrzegajmy nie tylko efekty pracy ucznia, ale i jego wkład pracy.

Wszystkie te zabiegi zapewnią dziecku poczucie bezpieczeństwa, a to pozwoli na efektywną pracę.

1. Praca na lekcji

Praca na lekcji to przede wszystkim wykorzystanie map, planów, tekstów źródłowych. Poza tym zastosowanie technologii informacyjnej – film, nagrania audio, wykorzystanie tablicy interaktywnej, Internetu, prezentacji multimedialnej.

2. Zajęcia dodatkowe

Nauczanie w klasach łączonych oznacza, że mamy do czynienia z małą szkołą, w której pracuje jeden nauczyciel. Jak każdy inny pedagog, powinien dodatkowo, poza pensum, odbywać dwie godziny zajęć. Proponuje się, aby to były właśnie takie zajęcia – dla uczniów wszystkich trzech klas łącznie. Oprócz tego nauczyciel drugą godzinę poświęca na szeroko pojęte **rozszerzanie wiedzy** historycznej uczniów. Na takich zajęciach oprócz przygotowania uczniów do konkursów można realizować projekty edukacyjne, wymagające więcej niż jest możliwe na lekcji – czasu.

3. Zajęcia okazjonalne i cykliczne

W małych szkołach przygotowanie i realizacja działań na rzecz całej społeczności szkolnej, lokalnej absorbuje wszystkich. Przed nauczycielem historii stoją nie lada wyzwania. To on zazwyczaj jest odpowiedzialny za artystyczną oprawę uroczystości patriotycznych – święta narodowe, lokalne. Proponowany program nauczania może być – oprócz wymienionych zajęć

Detektywi na tropach ... historii

- realizowany poprzez:

1. Poznanie zjawisk i zdarzeń w miejscach naturalnych

- ✓ uczniowie bardzo lubią **trasy zadaniowe – gry terenowe** (np. przy poznawaniu historii swojej miejscowości) – jest zwyczajny bieg patrolowy, niekoniecznie z wyjściem poza szkołę, z zadaniami dotyczącymi przyjętej przez nauczyciela tematyki;
- ✓ dobrym rozwiązaniem są **zajęcia muzealne**, które odbywają się w samej instytucji, natomiast w małej szkole, oddalonej od prawdziwego muzeum, z trudnościami finansowymi, takie muzeum można samemu zorganizować – a to mały zbiór eksponatów regionalnych, a to zbiór reprodukcji;
- ✓ **zajęcia w zabytkowych miejscach** (przy edukacji regionalnej) – w kościołach, kaplicach, młynach...;
- ✓ **udział w seansach filmowych, spektaklach teatralnych**
- ✓ **współpraca z instytucjami kultury**

2. Tworzenie

- ✓ **przekład intersemiotyczny** – tworzenie ilustracji, komiksów
- ✓ tworzenie **prezentacji multimedialnych**
- ✓ tworzenie **własnych tekstów** – listów, opowiadań, sprawozdań...
- ✓ tworzenie **fotogazetek**
- ✓ **gry dramatyczne**
- ✓ gromadzenie informacji na określone tematy – np. wokół zagadnienia, sylwetki postaci historycznej
- ✓ tworzenie albumów

3. Projekt edukacyjny

- ✓ uczniowie powinni brać udział w planowaniu przedsięwzięć – **wycieczka** jest doskonałym przykładem na takie przedsięwzięcie, zawsze można zaplanować treści historyczne
- ✓ „**wyprawy**” śladami postaci historycznych, bohaterów historycznych, bohaterów historycznych książek
- ✓ **budowanie wystawki**
- ✓ **tworzenie tekstów i zbiorów tekstów**

4. Tworzenie materiałów dydaktycznych przez dzieci

- ✓ Leksykon Wielkich Postaci Historycznych
- ✓ Pojęciownik/ Słownik Trudnych Pojęć
- ✓ Zbiór zgromadzonych źródeł

5. Integracja międzyprzedmiotowa

Integracja międzyprzedmiotowa jest pożądanym sposobem przyswajania wiedzy i umiejętności uczniów. Pozwala na rozumienie przyczyn i skutków zjawisk, doskonalenie umiejętności wyciągania wniosków. Historia i społeczeństwo doskonale koreluje treści z takimi przedmiotami, jak między innymi :

Detektywi na tropach ... historii

- ✓ język polski – treści regionalne, związane z legendami, mitami, z utworami o charakterze patriotycznym i historycznym
- ✓ plastyka – treści regionalne, utwory opisujące piękno przyrody, wrażenia estetyczne, zajęcia muzealne
- ✓ muzyka – treści regionalne, kolędy, utwory patriotyczne
- ✓ przyroda – treści regionalne, lektury o charakterze podróżniczym,
- ✓ informatyka – własna twórczość literacka dzieci, dziennikarstwo

6. Metody

a) podające	✓ inscenizacje	✓ sztuka teatralna
✓ wykład	✓ gry dydaktyczne	✓ pokaz łączy z przeżyciem
✓ prelekcja	✓ gry decyzyjne	
✓ pogadanka	✓ burza mózgów	d) praktyczne
✓ opowiadanie	✓ meta plan	✓ ćwiczenia
✓ anegdota	✓ różne rodzaje dyskusji	✓ przedmiotowe
		✓ projekty
b) problemowe	c) eksponujące	✓ metoda tekstu
• wykład problemowy	✓ pokaz	✓ przewodniego
• metody aktywizujące	✓ film	
	✓ wystawa	

7. Przestrzeń edukacyjna

- ✓ sala lekcyjna – powinna być urządzona funkcjonalnie wyposażona w środki audio i wideo, urządzona w sposób pozwalający na inspirowanie dzieci do twórczej pracy i samodzielnych poszukiwań. Ważne jest dobre rozmieszczenie wszystkich urządzeń, mebli i sprzętu, pozwala na zachowanie ładu i na dobrą organizację pracy.
- ✓ kąciaki – np. tematyczny, dotyczący postaci, wydarzenia...
- ✓ biblioteczka – potrzebna do realizacji np. projektu edukacyjnego
- ✓ duża oś czasu, na której zaznacza się wydarzenia omawiane aktualnie
- ✓ gazetki – tematyczne, z wytworami uczniów, okazjonalne
- ✓ wystawy – prac uczniów, prezentacje lektur, autorów
- ✓ projektor multimedialny
- ✓ dostęp do Internetu

8. inne

- ✓ konkursy historyczne – zarówno klasowe, jak i szkolne i pozaszkolne

9. Propozycje działań dydaktycznych na lekcjach historii podnoszących twórcze kompetencje uczniów w zakresie mówienia i pisanie

- ✓ wymyślanie **własnych przedstawień** teatralnych na motywach wydarzeń historycznych, można korzystać z gotowych, dostępnych inscenizacji o tematyce historycznej;
- ✓ pisanie **listów, sprawozdań, opowiadań** – z wycieczki, wymyślonych w imieniu postaci historycznej,

- ✓ tworzenie **komiksu** na podstawie wydarzeń historycznych
- ✓ tworzenie **opowieści na podstawie reprodukcji, ilustracji, zdjęcia**
- ✓ **pisanie ilustrowanej historii rodziny**
- ✓ ...

Nauczyciel ma wiele możliwości i sposobów. Należy przy tym pamiętać, że nadmiar supermetod szkodzi, dlatego trzeba je ważyć.

VII . INDYWIDUALIZACJA PRACY Z UCZNIEM

czyli każdy jest inny

Indywidualizacja procesów nauczania polega na dostosowaniu metod nauczania do psychofizycznych możliwości uczniów i odnosi się zarówno do uczniów mających trudności w uczeniu się, jak i do uczniów szczególnie uzdolnionych.

Podstawa prawna to *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 17 listopada 2010 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach*. Rozporządzenie to nakłada na nauczycieli wszystkich przedmiotów obowiązek podejmowania działań mających na celu rozpoznanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych uczniów, a na szkołę obowiązek organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w formie: klas terapeutycznych, zajęć rozwijających zainteresowania, zajęć dydaktyczno-wyrównawczych, które są prowadzone przez nauczycieli, a ponadto zajęć specjalistycznych.

Praca z **uczniem zdolnym** wymaga zastosowanie różnorodnych rodzajów metod: podających, problemowo-poszukujących oraz aktywizujących. Uczniom wykazującym zainteresowanie historią, możemy polecić pisanie dłuższych prac, czytanie opracowań popularnonaukowych oraz udział we wszelkich konkursach przedmiotowych i historycznych. Tacy uczniowie mogą także rozwiązywać dłuższe testy humanistyczne, czytać i analizować teksty źródłowe, uczestniczyć w zajęciach dodatkowych, zaproponowanych w poprzedniej części programu – zajmującym się poznawaniem historii i tradycji kulturowej miejscowości i regionu. Praca z uczniem szczególnie uzdolnionym może być kontynuowana na dodatkowych zajęciach (np. w ramach godzin wynikających z art. 42 ust. 2 Karty Nauczyciela) lub kołach zainteresowań. Nauczyciel musi we własnym zakresie dostosować treści (poszerzyć je) i opracować dodatkowe wymagania.

Praca z **uczniem mającym trudności w nauce**, wymaga od nauczyciela wiele cierpliwości. Nauczyciel powinien przed przystąpieniem do pracy należy ustalić przyczyny słabszych wyników ucznia. Uczniowi mającemu trudności z uczeniem się należy stawiać zadania możliwie najprostsze, po to, aby zainteresować go przedmiotem i umożliwić opanowanie podstawowych wiadomości i umiejętności. Przyczyny problemów z nauką są różnorodne: w szkole spotyka się uczniów **o niższej niż przeciętna inteligencji**, które uczą się pamięciowo (zadawanie niewielkich partii materiału do opanowania, raczej nie zagadnień problemowych). Oprócz tego coraz liczniejsza grupa uczniów z problemami w nauce to ci **z zaburzeniami zachowania** – im należy umożliwiać pracę metodami aktywnymi. W szkole coraz częściej mamy do czynienia z uczniami **słabowidzącymi, słabo słyszącymi**-takie dzieci wymagają od nauczyciela- oprócz przygotowania sali, miejsca dla nich, także specjalnych metod (powiększona czcionka, siedzenie w pierwszych rzędach, kilkukrotne powtarzanie czy wydłużony czas pracy). Uczeń **z dysleksją** ma trudności z zapamiętywaniem nazw, pojęć, nazwisk, nie potrafi pracować z mapą. należałoby w tym przypadku stosować metody angażujące różne zmysły ucznia, jednocześnie często powtarzać poznawany materiał. Uczniowi **z dysgrafią i dysortografią** pozwalamy napisać tekst na komputerze lub jeżeli woli –napisać drukowanymi literami. **Dyskalkulia** zaburza zapamiętywanie matematyczne –daty, obliczenia czasowe. Nauczyciel bierze pod uwagę całość pracy dziecka, nie tylko wynik końcowy. **Uczeń z afazją** wymaga od

nauczyciela stosowanie wizualnych środków dydaktycznych (rysunki, plansze, piktogramy, znaki), a także ćwiczenia wypowiedziane. Uczniowi z zespołem Aspergera warto wyjaśniać zasady zachowania się, zachęcać do zadawania pytań. Warto także stosować dramę, odgrywanie scenek. Dobrze rozumiana indywidualizacja pracy to nie tylko dostosowanie wymagań i tempa pracy do możliwości różnych uczniów. Szalenie istotne jest uwzględnienie zainteresowań indywidualnych uczniów i ich wykorzystanie do uczenia się. Każdy uczeń może się wykazać zdolnościami w różnych dziedzinach. Uczniowie o zainteresowaniach informatycznych chętnie będą wykonywać prace związane z pozyskiwaniem informacji w Internecie i ich przetwarzaniem. Bez trudu też będzie można wykorzystać zdolności plastyczne oraz techniczne – to także jest metoda na zainteresowanie i aktywne włączenie słabszych uczniów w proces nauczania. Ważne jednak, by wszystkie prace wymagały nabywania i posługiwania się wiedzą historyczną i społeczną. Każdy może wtedy odnieść sukces.

VIII. OBUDOWA DYDAKTYCZNA

Program „Detektywi na tropie ... historii” w zasadzie nie został napisany z myślą o podręcznikach. Na rynku nie ma podręczników, które w taki sposób proponowałyby pracę na lekcjach jak program. Nie ma, bo nie ma podręcznika dla klas łączonych. Można korzystać z innych, jednak chcąc zrealizować program, nauczyciel będzie zmuszony SAM przygotować część lub większość materiałów na dany rok szkolny. Nie jest to niemożliwe, aczkolwiek wymagające czasu i kreatywności.

Można oczywiście bazować na podręcznikach, ale wtedy należy stosować wybiórczo treści w nich zawarte. Niektóre mogą być przewidziane na inny niż w proponowanym programie termin realizacji. Program nie przewiduje także żadnych zeszytów ćwiczeń. Zeszyt lekcyjny powinien być źródłem informacji zdobytej na zajęciach. Powinny się w nim znaleźć i notatki, i prace domowe, i ćwiczenia lekcyjne. Uczeń za to powinien mieć teczkę, w której będzie gromadził wycinki, swoje prace itp.

Praca w klasach łączonych wymaga od nauczyciela elastyczności. Dobrego nauczyciela „gotowce” - w postaci scenariuszy, kart pracy czy wręcz przewodników metodycznych - ograniczają, co nie znaczy, że nie warto z nich korzystać.